

UNIVERZITA KARLOVA
Právnická fakulta
katedra obchodného práva

DIPLOMOVÁ PRÁCA
Odstúpenie od zmluvy

Vedúci diplomovej práce: Doc. JUDr. Stanislav Plíva CSc.

Milan Lukáč
945 01 Komárno, Komenského 26/5, Slovensko

Čestné prehlásenie

Prehlasujem, že som túto diplomovú prácu spracoval samostatne a že som vyznačil pramene, z ktorých som pre svoju prácu čerpal spôsobom vo vedeckej práci obvyklým.

Milan Lukáč

OBŠAH

0

1

Touto cestou by som sa chcel poďakovať môjmu konzultantovi doc.JUDr. Stanislavovi Plívovi CSc. za cenné rady a pripomienky k mojej práci, ako aj ďalším, ktorí akýmkoľvek spôsobom prispeli k tvorbe tejto diplomovej práce.

OBSAH

Úvod.....	6
1. Zánik obchodno-právnych záväzkov.....	7
1.1 Všeobecne o zániku obchodno-právnych záväzkov.....	7
1.2 Zánik záväzkov splnením.....	8
1.3 Zánik nesplneného záväzku.....	9
2. Právny inštitút odstúpenia od zmluvy.....	10
2.1 Všeobecné vymedzenie odstúpenia od zmluvy.....	10
2.2 Porovnanie odstúpenia od zmluvy v obchodnom a občianskom práve.....	13
2.3 Porovnanie právnych inštitútov odstúpenia od zmluvy a neplatnosti zmluvy..	15
2.4 Porovnanie právnych inštitútov odstúpenia od zmluvy a odstúpeného.....	15
2.5 Porovnanie právnych inštitútov odstúpenia od zmluvy a výpovede.....	16
2.6 Porovnanie právnych inštitútov odstúpenia od zmluvy a zrušenia záväzku dohodou zmluvných strán.....	18
2.7 Porovnanie odstúpenia od zmluvy a zmarenie účelu zmluvy.....	18
2.8 Porovnanie odstúpenia od zmluvy a dodatočná nemožnosť plnenia.....	20
3. Všeobecná obchodno-právna úprava odstúpenia od zmluvy.....	21
3.1 Právny úkon odstúpenia od zmluvy.....	26
3.2 Odstúpenie od zmluvy pri podstatnom porušení zmluvnej povinnosti.....	31
3.3 Odstúpenie od zmluvy pri nepodstatnom porušení zmluvnej povinnosti.....	35
3.4 Odstúpenie od zmluvy bez porušenia zmluvnej povinnosti.....	38
3.5 Odstúpenie od zmluvy na základe iných právnych skutočností.....	42
3.6 Zánik fixnej zmluvy.....	44
3.7 Účinky odstúpenia od zmluvy.....	45
4. Odstúpenie od zmluvy pri jednotlivých pomenovaných zmluvách.....	49
4.1 Vzťah medzi všeobecnou právnou úpravou odstúpenia od zmluvy a právnou úpravou obsiahnutou pri jednotlivých pomenovaných zmluvách.....	49
4.2 Odstúpenie od zmluvy pri kúpnej zmluve, vrátane súvisiacich zmlúv.....	51
4.3 Odstúpenie od zmluvy pri zmluve o dielo.....	57
4.4 Odstúpenie od zmluvy pri zmluvách o opatrovaní vecí.....	60
4.5 Odstúpenie od zmluvy pri zmluvách príkazného typu.....	61
4.6 Odstúpenie od zmluvy o úvere.....	62
4.7 Ostatné pomenované zmluvy.....	63
4.8 Odstúpenie od zmluvy v prípade vyhlásenia konkurzu.....	64

Záver.....	66
Zoznam použitej literatúry.....	67

Úvod.

Dôvodom, prečo som si vybral ako tému mojej diplomovej práce právny inštitút odstúpenia od zmluvy je, že ide o jeden z najdôležitejších právnych inštitútov v oblasti obchodných záväzkových vzťahov. Odstúpenie od zmluvy je potrebné chápať najmä ako sankciu za porušenie záväzku, hoci v obchodno-právnej úprave sa počíta s použitím tohto inštitútu aj v prípadoch, keď k porušeniu záväzku nedôjde. V Obchodnom zákonníku je komplexná právna úprava tohto inštitútu, čo považujem za správne, pretože v obchodno-právnych vzťahoch je dôležité, aby bol presne stanovený postup strán po prípadnom porušení zmluvného záväzku.

Právny inštitút odstúpenia od zmluvy je súčasťou právnej úpravy záväzkových vzťahov, ktoré tvoria podstatnú časť súkromného práva.

Súkromné právo je tá časť objektívneho práva, v ktorom je postavenie účastníkov právnych vzťahov rovnoprávne, čo znamená, že ani jeden z účastníkov právneho vzťahu sa nemôže jednostranne vyviazať zo zmluvného záväzku (jedine zo zákonných dôvodov) a zároveň ani jeden z účastníkov právneho vzťahu nemôže jednostranne rozhodnúť prípadný spor medzi týmito účastníkmi.

V českom právnom systéme poznáme tri základné súčasti súkromného práva, a to právo občianske, právo obchodné a právo pracovné. Každý z týchto podsystémov vznikol ako prirodzený výsledok historického vývoja spoločenských vzťahov, keď osobitosti niektorých druhov spoločenských vzťahov (najmä ide o vzťahy podnikateľské a vzťahy zamestnanca a zamestnávateľa) časom donútili zákonodarcov vytvoriť osobitné právne normy ich formálnym (dnes to nazývame legislatívno-technickým) oddelením od občianskoprávných noriem.

V tejto súvislosti je potrebné poukázať na také názory, resp. stanoviská právnej teórie, podľa ktorej je obchodné právo len jednou zo súčastí občianskeho práva. Uvedené stanoviská vlastne stotožňujú pojem súkromného práva s pojmom občianskeho práva s tým, že iné odbory súkromného práva, ako je obchodné právo, pracovné právo, sú len osobitými súčasťami občianskeho práva. S týmto právnym názorom sa nestotožňujem, lebo osobitosť spoločenských vzťahov, ktoré sú predmetom úpravy Obchodného zákonníka, je tak jednoznačná, že ich vyčlenenie do osobitnej normatívnej úpravy nebolo len prejavom svojvôle zákonodarcu, ale aj prejavom nutnosti reagovať legislatívnou formou na spoločenský vývoj.

Základný obsahový rámec pre české obchodné právo v súčasnosti dáva ustanovenie § 1 ods.1 ObchZ, podľa ktorého Obchodný zákonník upravuje postavenie podnikateľov, obchodné záväzkové vzťahy, ako aj niektoré iné vzťahy súvisiace s podnikaním. Samozrejme, niektoré z týchto právnych vzťahov sú upravené aj v osobitných obchodno-právnych predpisoch, napr. Živnostenský zákon.

Zmluvné strany, ktorých vzťah sa riadi Obchodným zákonníkom, môžu odstúpiť od zmluvy len podľa Obchodného zákonníka. V tomto prípade strany nemôžu subsidiárne použiť Občiansky zákonník. Aj to je jedným z dôkazov, že obchodné právo je už samostatným právnym odvetvím a nie je len časťou občianskeho práva.

Moja práca sa člení na štyri časti. V prvej časti sa venujem všeobecne zániku záväzkových vzťahov splnením a nesplnením, čo považujem za potrebné ako úvod k základnej téme mojej diplomovej práce, teda právnemu inštitútu odstúpenia od zmluvy, ktorý je jedným zo spôsobov zániku záväzku a ktorý preto úzko súvisí s existenciou záväzku a jeho splnením, resp. nesplnením. V druhej časti sa zaoberám základným vymedzením odstúpenia od zmluvy, vrátane jeho odlíšenia od úpravy tohto inštitútu v občianskom práve a aj odlíšení od iných obdobných právnych inštitútov. V tretej časti sa venujem pozitívno-právnej úprave odstúpenia od zmluvy (pri podstatnom, alebo nepodstatnom porušení zmluvnej povinnosti), zániku fixnej zmluvy a následkom odstúpenia od zmluvy. Vo štvrtej časti sa zaoberám odstúpením od zmluvy pri jednotlivých zmluvných typoch. U niektorých zmlúv je špeciálna úprava pre odstúpenie od zmluvy a u ďalších sa môže použiť všeobecná úprava odstúpenia od zmluvy (§344 a nasl. ObchZ).

1. ZÁNİK OBCHODNO-PRÁVNÝCH ZÁVAZKOV.

1.1 Všeobecne o zániku obchodno-právnych záväzkov

Úvodom tejto časti a vlastne úvodom celej mojej diplomovej práce považujem za potrebné zdefinovať a stručne objasniť právny pojem „záväzok“, s ktorým je právny inštitút odstúpenia od zmluvy ako jeden zo spôsobov zániku záväzku spojený. „Záväzok sa v právnej reči rozumie dvojako: 1) záväzkovo právny vzťah (záväzok

v širšom zmysle) 2) záväzková (obligačná) povinnosť (záväzok v užšom zmysle)¹ vyplývajúcu zo záväzkového právneho vzťahu.

Vo všeobecnosti obchodno-právne záväzky zanikajú splnením (tomuto spôsobu zániku záväzku sa venujem v 2.bode tejto časti), nesplnením (3.bod tejto časti) a ďalšími spôsobmi, ktoré sa nedajú bez výhrad zaradiť medzi horeuvedené dva spôsoby, aj keď určitým spôsobom nahradzujú splnenie.

Je ním napr. možnosť započítania. Osobitosť tohto spôsobu zániku záväzkov podľa mňa veľmi dobre vystihla I.Pelikánová: „Pri tejto klasifikácii zrejme vyšiel (pozn. autora: zákonodarca) z úvahy, že započítanie je špecifická právna skutočnosť, ktorá znamená, že jedným právnym úkonom dochádza k náhradnému plneniu dvoch rozdielnych záväzkov zároveň. Nejedná sa preto v pravom slova zmysle o zánik nesplneného záväzku, ale naopak o zvláštny prípad blížiaci sa splneniu.“² Z uvedeného sú zrejmé dve základné charakteristiky započítania ako právneho dôvodu zániku záväzkov: 1) pri započítaní dochádza k zániku záväzkov s uspokojením veriteľa, 2) nemožno však hovoriť o splnení záväzku, a to aj s poukazom na to, že právna úprava obsiahnutá v Občianskom zákonníku a v Obchodnom zákonníku je postavená na základnej podmienke započítania, a to tzv. dospelosti pohľadávok (ktorou sa rozumie ich splatnosť). Obdobné základné charakteristické črty má pritom aj zánik záväzku uložením do notárskej úschovy.

1.2 Zánik záväzkov splnením

Splnenie je základným zmyslom uzatvárania zmlúv a prijímania zmluvných záväzkov a z tohto hľadiska môžeme splnenie charakterizovať ako „hospodársky a právny cieľ uzatvárania obchodných zmlúv a je preto najčastejší spôsob, ako zmluvné záväzky zanikajú.“³

Právna úprava zániku záväzku splnením je obsiahnutá v ustanoveniach §§ 324 až 343 Obchodného zákonníka, pričom ide o úpravu úplnú. Obchodný zákonník v časti, upravujúcej jednotlivé pomenované zmluvy v obchodnom práve, obsahuje okrem iných aj ustanovenia, ktoré precíznejšie vo vzťahu k príslušnému zmluvnému

¹ Švestka a kol., Občianske právo hmotné 2, Praha, ASPI, s.21

² Pelikánová, Komentár k Obchodnímu zákonníku, 1996, s.727

³ Kopáč, Obchodní kontrakty, Praha, Prospektrum, 1993, s.203

typu a z neho vyplývajúcejmu typu obchodno-závazkového vzťahu definuje, čo treba považovať za splnenie záväzku.

Základnou možnosťou je, že záväzok zanikne, ak sa veriteľovi splní riadne a včas (§ 324 ods. 1 ObchZ).

V prípade, že sa dlžník oneskorí so splnením svojho záväzku, neznamená to, že záväzok už nemôže zaniknúť jeho splnením (§324 odst.2 ObchZ). Aj v takomto prípade záväzok zanikne pri súčasnom splnení dvoch podmienok, a to (1) veriteľ pred samotným plnením zo strany dlžníka od zmluvy neodstúpil, (2) dlžník uskutoční voči veriteľovi riadne plnenie, aj keď oneskorene.

1.3 Zánik nesplneného záväzku

Aj keď, ako už bolo v predchádzajúcej časti uvedené, základným hospodárskym a právnym cieľom záväzkov je ich splnenie, v obchodnej praxi sa pravidelne vyskytujú také prípady, keď k splneniu nedôjde, avšak nastane iná právna skutočnosť, s ktorou zákon spája zánik záväzku.

Právna úprava zániku nesplneného záväzku je obsiahnutá v príslušných ustanoveniach Občianskeho zákonníka (§§ 570 až 587 OZ) aj Obchodného zákonníka (§§ 344 až 357 ObchZ) s tým, že v tejto právnej úprave sa odzrkadľujú všetky formy podpornej pôsobnosti občianskeho práva vo vzťahu k obchodno-právnym vzťahom, teda niektoré právne dôvody zániku obchodno-právných vzťahov sú upravené výhradne normami Občianskeho zákonníka, ďalšie právne dôvody sú upravené normami Občianskeho zákonníka s modifikáciami stanovenými Obchodným zákonníkom pre oblasť obchodných záväzkov, a treťou skupinou právnych dôvodov zániku nesplneného záväzku sú také, ktoré sú upravené výhradne normami Obchodného zákonníka.

Medzi právne dôvody (resp. právne skutočnosti) zániku nesplneného záväzku patrí napr. odstúpenie od zmluvy, zaplatenie odstupného, výpoveď, uplynutie času atď.

Ako už z ich výpočtu vyplýva, jednotlivé právne skutočnosti sú rôznej právnej povahy. Zánik záväzku môže byť teda následkom prejavu vôle účastníkov záväzkovo-právneho vzťahu, t.j. právneho úkonu jednostranného, či dvojstranného (odstúpenie od zmluvy, výpoveď, dohoda), môže však byť následkom tzv. právnej

udalosti (napr. uplynutie doby, smrť dlžníka alebo veriteľa, nemožnosť plnenia), alebo kombináciou právneho úkonu a právnej udalosti (neuplatnenie práva).

2. PRÁVNY INŠTITÚT ODSTÚPENIA OD ZMLUVY

2.1 Všeobecné vymedzenie odstúpenia od zmluvy

V tejto časti sa budem venovať všeobecnému vymedzeniu právneho inštitútu odstúpenia od zmluvy, ďalej porovnaniu právnej úpravy tohto právneho inštitútu v obchodnom práve a v občianskom práve, ako aj jeho porovnaniu s ďalšími podobnými inštitútmi zániku záväzkov.

„Odstúpenie od zmluvy je jednostranný právny úkon jednej zo zmluvných strán, adresovaný druhej zmluvnej strane, ktorým pri splnení predpokladov stanovených zákonom zaniká zmluva a s ňou aj záväzky oboch zmluvných strán.“⁴ Najdôležitejším znakom odstúpenia od zmluvy je zánik celého záväzku založeného zmluvou, teda súhrnu všetkých záväzkov vzniknutých na základe zmluvy.

Odstúpenie od zmluvy nie je právnym úkonom, ktorý by účastník záväzkových právnych vzťahov mohol použiť kedykoľvek. Na použitie tohto práva musí mať dôvod stanovený v zmluve alebo v zákone (§ 344 ObchZ). Strany si môžu voľne upraviť možnosť odstúpenia od zmluvy, napríklad aj v prípadoch, kedy nepôjde o porušenie zmluvných záväzkov niektorej zo zmluvných strán. Zmluvná voľnosť a princíp rovnosti strán sú jednými zo základných princípov súkromného práva.

Právo na odstúpenie od zmluvy zaniká, ak záväzky zo zmluvy bezo zbytku zanikli splnením, alebo bola zmluva bola konzumovaná. Preto je významné Rozhodnutie Vrchného súdu v Prahe č. 5 Cmo 52/94 : „Ak na základe dohody o prevzatí dlhu, s ktorou veriteľ vyslovil súhlas, už povinnosť zaplatiť prešla z predchádzajúceho dlžníka na dlžníka nového, bola tým zmluva už konzumovaná a odstúpenie od nej už nemôže byť účinné.“⁵ Z uvedeného súdneho rozhodnutia vyplýva, že „nemožno odstúpiť od zmluvy, ktorá bola úplne splnená, keď záväzky z tejto zmluvy bezo zbytku zanikli splnením.“⁶

⁴ Kopáč L., Obchodní kontrakty 1. díl, Praha, Prospektrum, 1993, s. 291

⁵ Soudní rozhledy, 2/1996

⁶ Pelikánová I., Komentář k Obchodnímu zákoníku, Praha, Linde, 1996, s.735

Vo všeobecnosti však možno odstúpenie od zmluvy kvalifikovať ako zodpovednostné právo, ktoré môže oprávnená strana použiť voči porušujúcej strane. Základnými dôvodmi pre odstúpenie od zmluvy je totiž porušenie právnych povinností dlžníkom alebo veriteľom. U dlžníka pôjde najmä o následok oneskorenia s plnením záväzku, resp. následok vadného plnenia. Zodpovednostný charakter právneho úkonu odstúpenia od zmluvy vyplýva aj zo všeobecných dôvodov na odstúpenie od zmluvy, ktorými je podstatné porušenie zmluvnej povinnosti a nepodstatné porušenie zmluvnej povinnosti

Zákon nevylučuje, aby vzniklo právo odstúpiť od zmluvy aj bez porušenia povinností jednou zo zmluvných strán. Je tomu tak v špecifických zákonom pomenovaných prípadoch (§ 326 ods. 1 a 2 ObchZ, § 348 ObchZ), ale môže to byť aj dohodnuté v zmluve.

Odstúpenie od zmluvy je právom príslušnej zmluvnej strany, nie je jeho povinnosťou. Výnimočne však môže zákon uložiť oprávnenej strane povinnosť odstúpiť od zmluvy. Bude tomu tak najmä, ak je účastníkom súkromno-právnych vzťahov právnická osoba riadená verejným právom (napr. Fond národného majetku SR má zákonnú povinnosť odstúpiť od zmluvy, ak kupujúci nezaplatí prvú splátku kúpnej ceny podľa privatizačnej zmluvy).

Pozitívno-právna povaha odstúpenia od zmluvy v obchodno-záväzkových vzťahoch je definovaná v ustanoveniach §§ 344 a 349 ObchZ. Celá úprava má nesporne kogentnú povahu podľa § 263 ObchZ, čiže strany nemôžu vylúčiť možnosť odstúpenia od zmluvy, ak im to umožňuje zákon kogentným ustanovením. Stranám sa tým zužuje zmluvná voľnosť, pretože si nemôžu dojednať vylúčenie možnosti odstúpenia od zmluvy, kde im to kogentná právna norma umožňuje. Podrobnejšiu analýzu samotnej právnej úpravy bude obsahovať nasledujúca časť.

Z hľadiska všeobecného vymedzenia právneho inštitútu odstúpenia od zmluvy rozoznávame v právnej úprave štyri dôležité obsahové a formálne pravidlá platné pre právny úkon odstúpenia od zmluvy:

1. ide o jednostranný právny úkon („prejav vôle oprávnenej strany“);
2. zmluva zaniká doručením odstúpenia od zmluvy druhej strane;
3. po doručení nemožno účinky odstúpenia od zmluvy odvolať alebo meniť bez súhlasu druhej strany;
4. právo odstúpiť od zmluvy zaniká, ak bola oprávnenej strane doručená správa o splnení dotknutej povinnosti.

ai co § 40. obz

Obchodný zákonník neurčuje písomnú formu odstúpenia od zmluvy, musí ísť však o výslovný prejav vôle, nepostačí teda konkludentný prejav oprávnenej strany.

Špecifikácia zákonných podmienok odstúpenia je z hľadiska formálneho veľmi obtiažna. Obchodný zákonník totiž vzťahuje mimozmluvnú možnosť odstúpenia podľa § 344 len na prípady stanovené ním samotným. To by znamenalo, že by sa nemohla použiť úprava odstúpenia od zmluvy v neskorších zákonoch. V tomto prípade aj I. Pelikánová vyvodzuje, že „ide o prípad porušenia Ústavy a o povýšenie jedného zákona nad druhý.“⁷ Správne poukazuje na rad prípadov, keď je odstúpenie od zmluvy upravené v zvláštnych predpisoch (autorský zákon, zákon o advokácii atď.). Doslovná a formalistická interpretácia § 344 ObchZ, ktorá by mala znamenať zákaz odstúpiť od zmluvy inak než na základe Obchodného zákonníka alebo zmluvy, je však neprijateľná. Túto interpretáciu potvrdzuje aj Plíva „Obchodný zákonník nemohol obmedziť možnosť úpravy neskorších zákonov.“⁸ Ustanovenie § 344 ObchZ je treba vykladať systematicky a v súlade s osobnou a vecnou pôsobnosťou zákona. Kde by sa pôsobnosť Obchodného zákonníka a zvláštneho zákona stýkala alebo prelínala, je nutné použiť interpretačnú zásadu *lex specialis derogat legi generali* a to nielen v prípade, keď *lex specialis* je neskorší. Ak sú tieto ustanovenia v zrejmom vzťahu generality a špeciality, dostane pri interpretácii prednosť ustanovenie špeciálne a to nezávisle na tom, či je skorší alebo neskorší vo vzťahu k ustanoveniu všeobecnému. Tento interpretačný problém je už v slovenskej obchodno-právnej úprave vyriešený, pretože ustanovenie § 344 ObchZ je doplnené o formuláciu „ustanovuje zmluva alebo tento alebo iný zákon“.

Okrem všeobecnej úpravy odstúpenia od zmluvy obsahuje Obchodný zákonník aj osobitnú úpravu tohto právneho inštitútu pri jednotlivých pomenovaných zmluvách (napr. kúpna zmluva, zmluva o dielo atď.). Zákonodarca považoval za vhodné upraviť tento inštitút osobitnými ustanoveniami z dôvodu, že v praxi by všeobecné ustanovenia nepostačovali, respektíve upresňujú spôsob odstúpenia od zmluvy a majú prednosť pred všeobecnou právnou úpravou. Podrobnejšie sa budem problematike odstúpenia od zmluvy pri jednotlivých pomenovaných zmluvách venovať v 4. časti mojej práce.

⁷ Pelikánová I, Komentář k Obchodnímu zákoníku 3. díl, Praha, Linde, 1996, s.370

⁸ Štenglová, Plíva, Tomsa Obchodní zákoník, Praha, C.H.Beck, 2004, s.1024

2.2 Porovnanie odstúpenia od zmluvy v obchodnom a občianskom práve

Odstúpenie od obchodnej zmluvy upravuje Obchodný zákonník a nie sú pre ne vzhľadom k rozsahu tejto zvláštnej úpravy použiteľné ustanovenia Občianskeho zákonníku. Odstúpenie od zmluvy v občianskom práve upravujú ustanovenia §§ 47-49, 517 OZ.

V Občianskom zákonníku sa odstúpenia od zmluvy týka de facto len § 48 a v tomto ustanovení sú len všeobecné podmienky za ktorých sa dá odstúpiť a účinnosť odstúpenia od zmluvy. Ustanovenie § 47 OZ je obsolentné a ustanovenie § 49 OZ predstavuje jeden zo špecifických dôvodov na odstúpenie od zmluvy, keď upravuje právo účastníka odstúpiť od zmluvy, ktorú uzavrel zmluvu v tiesni za nápadne nevýhodných podmienok. Toto ustanovenie Občianskeho zákonníka sa však dá použiť len v občianskoprávných vzťahoch a nie v obchodno-právnych. Vyplýva to z ustanovenia §267 odst.2 ObchZ. Podľa ustanovenia § 517 OZ môže pri omeškaní dlžníka veriteľ odstúpiť od zmluvy, po poskytnutí dodatočnej primeranej lehoty.

V Obchodnom zákonníku sú to §§344 až 351 a týkajú sa okrem podmienok aj spôsobu odstúpenia od zmluvy. Obchodný zákonník rozdeľuje aj porušenie zmluvnej povinnosti na podstatné a nepodstatné.

Obchodno-právna úprava je komplexnejšia a aj prísnejšia (pri podstatnom porušení zmluvy totiž môže oprávnená strana okamžite odstúpiť od zmluvy, zatiaľ čo v občiansko-právnych vzťahoch tak môže urobiť až po poskytnutí dodatočnej primeranej lehoty). Inštitút odstúpenia od zmluvy by mohol byť v Občianskom zákonníku upravený komplexnejšie, to znamená že ustanovenie § 47 OZ by mohlo byť vypustené z Občianskeho zákonníku a ustanovenie § 517 OZ by mohlo nasledovať po § 48 OZ. Súhlasím s názorom, že „normatívna právna úprava stanovená Obchodným zákonníkom je prísnejšia, umožňuje však ľahšie odstúpenie od zmluvy v prípade jej porušenia, čo je v neposlednom rade tiež v súlade s jej funkciou.“⁹ Podľa môjho názoru je obchodno-právna úprava inštitútu odstúpenia od zmluvy z týchto dôvodov lepšia, ako úprava podľa Občianskeho zákonníka.

Prvou, a podľa môjho názoru z hľadiska praktického dosahu na obchodno-právne vzťahy najdôležitejšou odlišnosťou občiansko-právnej a obchodno-právnej

⁹ Jakubovič, Závazkové vzťahy a zabezpečovacie právne inštitúty v obch. práve, Bratislava, VESA SAV, 2004, s.182

úpravy, uvedenou už predchádzajúcim odseku, je komplexná a prísnejšia obchodno-právna úprava na rozdiel od občiansko-právnej úpravy.

Druhou odlišnosťou medzi úpravou v Obchodnom a Občianskom zákonníku je, že v Občianskom zákonníku nie je anticipované odstúpenie od zmluvy, t.j. bez porušenia zmluvnej povinnosti. V Obchodnom zákonníku táto možnosť existuje. Napr. v ustanovení §348 ObchZ.

Treťou odlišnosťou je v ustanoveniach § 48 OZ a v § 349 odst.1 ObchZ, kde je zakotvený jeden zo základných rozdielov občiansko-právnej a obchodno-právnej úpravy. Podľa ustanovenia § 48 ods. 2 OZ sa totiž zmluva v dôsledku odstúpenia od zmluvy zrušuje od počiatku (pôsobenie ex tunc), zatiaľ čo podľa ustanovenia § 349 ods. 1 ObchZ zmluva zaniká s účinnosťou od doručenia odstúpenia od zmluvy druhej strane (pôsobenie ex nunc). Túto zásadu potvrdzuje aj rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR v ktorom „kupujúci nezaplatil ani v dodatočnej lehote kúpnu cenu a po odstúpení od zmluvy bola zmluva zrušená od počiatku, teda ex tunc.“¹⁰

Štvrtý rozdiel medzi oboma kódexmi sa dotýka omeškania veriteľa. Právna úprava Obchodného zákonníka v §§ 345, 346 priznáva dlžníkovi v prípade omeškania veriteľa rovnaké právo na odstúpenie od zmluvy ako veriteľovi v prípade omeškania dlžníka. Občiansky zákonník v ustanovení §§ 522, 523 OZ pri omeškaní veriteľa „rovnaké právo na odstúpenie od zmluvy dlžníkovi nepriznáva. Aj v tomto smere je normatívna právna úprava Obchodného zákonníka prísnejšia.“¹¹

Občiansky zákonník za účelom ochrany spotrebiteľa výslovne upravuje tzv. spotrebiteľské zmluvy (§52 a násl.). Spotrebiteľské zmluvy nie sú samostatným zmluvným typom. Spotrebiteľskými zmluvami sú zmluvy kúpne, zmluvy o dielo, poprípade iné zmluvy upravené v 8. časti Občianskeho zákonníka, ak zmluvnými stranami sú spotrebiteľ a dodávateľ. Občiansky zákonník upravuje odstúpenie od zmluvy v týchto zmluvách v ustanoveniach §53 odst.7, §57 odst.1. V týchto ustanoveniach bola cieľom zákonodarcu ochrana spotrebiteľa. Spotrebiteľ môže jednoduchšie odstúpiť od zmluvy a podľa §53 odst.7 má spotrebiteľ právo od zmluvy odstúpiť do 14 dní od prevzatia plnenia, ak bola zmluva uzavretá pri použití prostriedkov komunikácie na diaľku, aj bez uvedenia dôvodu. Podobné je aj

¹⁰ Rozhodnutí NS ČR, sp.zn.22Cdo534/2002 zo dňa 16.6.2002

¹¹ Jakubovič, Závazkové vzťahy a zabezpečovacie právne inštitúty v obch. práve, Bratislava, VESA SAV, 2004, s.182

ustanovenie §57 odst.1, kde je tiež asymetrické ustanovenie o odstúpení od zmluvy v prospech spotrebiteľa a v neprospech dodávateľa.

2.3 Porovnanie právnych inštitútov odstúpenia od zmluvy a neplatnosti zmluvy

Neplatné sú právne úkony, ktoré nemajú niektoré náležitostí, ktorú zákon pod sankciou neplatnosti spája. Neplatnosť môže byť absolútna, alebo relatívna. Absolútna neplatnosť (negotium nullum) nastáva bez ďalšieho priamo zo zákona. K absolútnej neplatnosti prihliada súd z úradnej povinnosti (ex officio). Relatívna neplatnosť právneho úkonu nenastáva zo zákona samého.

Neplatnosť právneho úkonu, a to ako absolútna, tak relatívna pôsobí od počiatku (ex tunc). Na neplatný právny úkon, či je absolútny alebo relatívny, sa hľadí, ako by ani nevznikol.

„Odstúpiť sa dá len od zmluvy, ktorá bola platne uzavretá“. ¹² Z toho vyplýva, že ak bola uzavretá neplatná zmluva, bez ohľadu na to, či absolútna alebo relatívna, nedá sa od nej odstúpiť.

Neplatnosť zmluvy môže byť úplná alebo len čiastočná. Ak je neplatnosť len čiastočná, nedá sa odstúpiť len od tejto časti. Od platnej časti je možné odstúpiť.

V prípade, ak dôjde k plneniu na základe neplatnej zmluvy, vznikne právo na vrátenie poskytnutého plnenia z dôvodu bezdôvodného obohatenia (§ 451 OZ).

2.4 Porovnanie právnych inštitútov odstúpenia od zmluvy a odstupného

„Odstupné je spôsob, ako je možné zmluvne rozšíriť právne prípustné a mimozodpovednostné možnosti zániku záväzku a rozšíriť si tak manévrovací priestor (napr. vzhľadom ku zmenám na trhu) a dbať pritom aj na oprávnené záujmy druhého partnera (odstupné ako závädok môže byť aj formou zabezpečenia záväzku).“¹³

Právna úprava zrušenia zmluvy zaplatením odstupného je obsiahnutá v ustanovení § 355 ObchZ, ktoré má dispozitívny charakter. Právo na odstupné nevyplýva priamo zo zákona, zmluvné strany si také ustanovenie musia zahrnúť do

¹² Faldyna F. a kol., Obchodní zákoník s komentářem 2.díl, Praha, CODEX, 2000, s.175

¹³ Eliáš, Kurs obch. práva, obch. závazky, cenné papíry, Praha, Beck, 1999, s.189

zmluvy, a to už pri jej uzatváraní alebo neskoršie. Nesplnený záväzok zaniká zaplatením odstúpného.

Z ustanovenia § 355 ods.2 ObchZ vyplýva všeobecné pravidlo, že zrušiť zmluvu zaplatením odstúpného možno len do tej doby, kým sa zo zmluvy neplnilo. V tejto súvislosti zaujímavý právny názor, s ktorým súhlasím, vyslovuje autor Hušek „nemožnosť odstúpiť je splnená iba so splnením alebo čiastočným splnením hlavnej povinnosti tvoriacej obsah záväzkového vzťahu, nie však so splnením pomocných (vedľajších) povinností.“¹⁴

Vzhľadom na dispozitívnosť ustanovenia sa však zmluvné strany môžu dohodnúť, že aj po čiastočnom plnení zo zmluvy možno zmluvu zrušiť zaplatením odstúpného.

Na zrušenie zmluvy zaplatením odstúpného sa vzťahuje ustanovenie § 351 ods.1 ObchZ, teda jeden zo základných účinkov odstúpenia od zmluvy.

Podstatný rozdiel medzi týmito inštitútmi zániku záväzkov je, že hlavným dôvodom odstúpenia od zmluvy je porušenie zmluvy, čiže je to sankcia za toto porušenie (okrem niektorých výnimiek ako napr. anticipované odstúpenie od zmluvy). Odstupné je vlastne len využitím práva, ktoré si strany pred tým dohodli v zmluve, čiže nie je sankciou za porušenie zmluvy.

Druhým rozdielom zániku zmluvy zaplatením odstúpného oproti zániku zmluvy v dôsledku odstúpenia od zmluvy je, že tu dochádza k zrušeniu zmluvy spätne, teda s účinkami ex tunc. Tento účinok spôsobuje právny stav, ako by zmluva nikdy neexistovala, takže „nároky na náhradu škody a zaplatenie zmluvnej pokuty v dôsledku porušenia zmluvných povinností neprichádzajú do úvahy“¹⁵, samozrejme, ak sa strany nedohodnú inak.

hušek - zaplacením odstúpného od zml.

2.5 Porovnanie právnych inštitútov odstúpenia od zmluvy a výpovede

„Výpoveď je jednostranný právny úkon, ktorým je možné zrušiť záväzok či právo k nepretržitej alebo opakovanej činnosti alebo záväzok zdržať sa určitej činnosti

¹⁴ Hušek J., Odstupné v obchodných vzťahoch, Právo a podnikání, 1995, č.12, s.2

¹⁵ Jakubovič, Záväzkové vzťahy a zabezpečovacie právne inštitúty v obch. práve, Bratislava, VESA SAV, 2004, s.204

alebo strpieť určitú činnosť.¹⁶ Výpoved' je svojou povahou právnym inštitútom zániku záväzku.

Výpoved' je jednostranný právny úkon, ktorým je jedna zmluvná strana oznamuje druhej zmluvnej strane ukončenie účinnosti zmluvy. Tento právny inštitút všeobecnej roviny upravuje ustanovenie §582 OZ, avšak jednotlivé pomenované zmluvné typy v Občianskom zákonníku aj v Obchodnom zákonníku majú osobitnú úpravu výpovede (napr. mandátna a komisionárska zmluva, zmluva o skladovaní atď.) a táto úprava má prednosť pred všeobecnou.

K samotnému zániku zmluvy a teda aj z nej vyplývajúcich záväzkov dochádza spravidla doručením výpovede a prípadne následným uplynutím stanovenej výpovednej lehoty.

K účinnosti výpovede nie je potrebné (ak to nevyplýva z dohody strán, alebo zo zákona), „aby bol uvedený dôvod výpovedi a aby s ňou prejavila súhlas druhá strana záväzkového vzťahu.“¹⁷ Výpoved' spôsobí zánik záväzku od doručenia (prípadne po uplynutí výpovednej lehoty), teda podobne ako odstúpenie od zmluvy.

Výpovednú lehotu je treba považovať za ochrannú lehotu pre každú so zmluvných strán, aby prispôbili svoju podnikateľskú činnosť situácii, ktorá nastane po zániku účinnosti zmluvy (napr. nájdenie nového dodávateľa).

Podstatným rozdielom medzi výpoved'ou a odstúpením od zmluvy je, že odstúpenie od zmluvy je sankciou (vo svojej právnej podstate) za porušenie zmluvy, pričom výpoved' je realizáciou práva vyplývajúceho zo zákona, alebo zo zmluvy (aj keď v niektorých prípadoch môže mať tiež sankčnú povahu – výpoved' z nájmu bytu).

Obidva tieto právne inštitúty môžu pritom existovať popri sebe a môžu dokonca byť v určitom slede použité (napr. zmluvná strana dá výpoved' zo zmluvy a následne pre jej podstatné porušovanie druhou stranou počas výpovednej lehoty odstúpi od zmluvy).

¹⁶ Švestka a kol., Občianské právo hmotné 2.díl, Praha, ASPI, 2002, s.152

¹⁷ Výpověď v obchodních vztazích, Právo a podnikání, 96/4, s.3

2.6 Porovnanie právnych inštitútov odstúpenia od zmluvy a zrušenia záväzku dohodou zmluvných strán.

Jednou zo základných zásad súkromného práva je „zásada autonómie vôle účastníkov práva.“¹⁸ Ide hlavne o autonómiu zmluvnú. Strany môžu zmluvu uzavrieť a aj spoločným súhlasným prejavom vôle zrušiť.

Právna úprava dohôd o zrušení záväzkov, platná aj pre obchodno-právne záväzky, je obsiahnutá v úplnom rozsahu v ustanoveniach §§ 570 až 574 Občianskeho zákonníka. Občiansky zákonník rozoznáva v uvedených ustanoveniach dohodu o zriadení nového záväzku (tzv. privatívna novácia), dohodu o zrušení záväzku (tzv. disolúcia) a dohodu o vzdaní sa práva alebo o odpustení dlhu. Ďalšími dohodami, ktoré sú upravené v Občianskom zákonníku a Obchodnom zákonníku, sú dohoda o urovaní a dohoda o započítaní.

Podstatou dohody o novácii je, že „vôľa strán záväzkového právneho vzťahu smeruje k nahradeniu doterajšieho záväzku novým záväzkom“¹⁹ V zmysle ustanovenia § 572 odst.2 OZ môžu zmluvné strany uzatvoriť aj dohodu, na základe ktorej bude zrušený doterajší záväzok alebo jeho časť bez toho, aby vznikol záväzok nový (tzv. dissolúcia). V ustanovení §574 OZ je upravený prípad, kedy veriteľ prejaví vôľu smerujúcu k vzdaniu sa práva, alebo k odpusteniu dlhu.

Hlavným rozdielom medzi zánikom záväzku dohodou a odstúpením od zmluvy je, že dohoda je dvojstranný (viacstranný) prejav vôle, zatiaľ čo odstúpenie od zmluvy je jednostranný prejav vôle. Ďalším rozdielom je, že dôvodom zániku záväzku pomocou dohody spravidla nie je porušenie zmluvných povinností, ale strata záujmu na splnení na strane oprávneného a aj povinného. Niekedy však môže byť motívom dohody aj porušenie zmluvných povinností jednej zo zmluvných strán.

2.7 Porovnanie odstúpenia od zmluvy a zmarenia účelu zmluvy.

Jedným z dôvodov zániku obchodno-právnych zmlúv je zmarenie účelu zmluvy v dôsledku tzv. podstatnej zmeny okolností (klauzula rebus sic stantibus). Podstatnou zmenou okolností môžeme rozumieť takú právnu skutočnosť, ktorá má za následok nemožnosť dosiahnutia základného účelu zmluvy. Zásada rebus sic

¹⁸ Švestka a kol., Občianské právo hmotné 1.díl, Praha, ASPI, 2002, s.47

¹⁹ Svoboda a kol., Občiansky zákonník, Bratislava, 1994, s.407

stantibus musí byť do značnej miery obmedzená, nakoľko „nesmie byť plošne ohrozená ďalšia nosná zásada – pacta sunt servanda.“²⁰ Zmarenie účelu zmluvy má značnú podobnosť s dodatočnou nemožnosťou plnenia ako dôvodom zániku záväzkov, avšak rozdielom je to, že následok podstatnej zmeny okolností nie je nemožnosť plnenia.

Oprávnenie odstúpiť od zmluvy (podľa § 356 ObchZ) je viazané na splnenie dvoch podmienok. Prvou je, že základný účel zmluvy je vyjadrený *expressis verbis*, a druhou, že bol zmarený podstatnou zmenou okolností, ku ktorej došlo po uzavretí zmluvy. Ale táto výnimka je obmedzená: „nevzťahuje sa na prípad, ktorý spadá do podnikateľského rizika. Musí teda ísť o zmarenie účelu zmluvy z vonkajších príčin, mimo pomery zmluvnej strany a trhu.“²¹

Ustanovenie § 356 ObchZ má dispozitívny charakter. Zmluvné strany si preto môžu dohodnúť všetky právne dôsledky zmarenia účelu zmluvy odlišne, a to buď reštriktívne, alebo extenzívne.

Osobitosťou tohto odstúpenia od zmluvy je, že nesúvisí s porušením zmluvných povinností, aj keď to nie je vylúčené. V skutočnosti je zmarenie účelu zmluvy len jeden z ďalších dôvodov na odstúpenie od zmluvy. Zmarenie účelu zmluvy v dôsledku podstatnej zmeny okolností zakladá iba právo odstúpiť od zmluvy. Pri odstúpení od zmluvy z dôvodu zmarenia účelu zmluvy je však potrebné analogicky použiť ustanovenia §§ 344 až 351 ObchZ o odstúpení od zmluvy, aj keď v Obchodnom zákonníku je to vyjadrené len vo vzťahu k účinkom odstúpenia od zmluvy.

Rozdielom tohto zániku záväzku oproti odstúpeniu od zmluvy zo všeobecných dôvodov je, že v zmysle ustanovenia § 357 ObchZ povinnosť náhrady škody, vzniknutej odstúpením od zmluvy z tohto dôvodu, zaťažuje zmluvnú stranu, ktorá od zmluvy odstúpila, čiže tú, ktorá sa domnieva, že bol zmarený účel zmluvy. Uvedenú zodpovednosť za škodu, ktorej osobitnou charakteristikou je, že za jej vznik sa nevyžaduje porušenie povinnosti zodpovednou stranou, je potrebné považovať za absolútnu (teda bez možnosti využitia okolností vylučujúcich zodpovednosť) a objektívnu (teda bez prihliadnutia na zavinenie).

²⁰ Jakubovič, Záväzkové vzťahy a zabezpečovacie právne inštitúty v obch. práve, Bratislava, VESA SAV, 2004, s.207

²¹ Štenglová, Plíva, Tomsa Obchodní zákoník, Praha, C.H.Beck, 2004, s.1034

2.8 Porovnanie odstúpenia od zmluvy a dodatočná nemožnosť plnenia.

Uvedený právny dôvod je upravený v ustanoveniach §§ 575 až 577 OZ s niektorými odchýlkami, resp. doplneniami uvedenými v ustanoveniach §§ 352 až 354 ObchZ. Dodatočnú nemožnosť plnenia treba odlišiť od počiatkovej (taký právny úkon je neplatný od začiatku podľa § 37 odst.2 OZ).

Dodatočnou nemožnosťou plnenia je taká nemožnosť, ktorá nastane po vzniku záväzku a je objektívneho, faktického a trvalého charakteru. Pozitívne vymedzenie je v ustanovení § 352 odst.2 ObchZ, kde sa záväzok stáva nesplniteľným tiež v prípade, keď právne predpisy dlžníkovi zakazujú správanie, na ktoré je zaviazaný. „V danom prípade ide o rozšírenie režimu nemožnosti plnenia pre obchodno-právne záväzkové vzťahy tiež na prípad nedovolenosti.“²²

Negatívne vymedzenie stanovuje § 575 odst. 2 OZ, kde dodatočnou nemožnosťou plnenia nie je, ak je povinná strana schopná plniť za sťažených podmienok, zo zvýšenými nákladmi alebo po dojednanom čase. Toto vymedzenie je pre obchodno-právne vzťahy doplnené ustanovením § 352 odst.1 ObchZ, podľa ktorého sa záväzok považuje za splniteľný tiež v prípade, ak ho je možné splniť pomocou inej osoby.

Právny následok dodatočnej nemožnosti plnenia je definovaný v ustanovení §§ 575 odst.1 a 3 a 576 OZ ktoré rozoznávajú: (1) zánik záväzku zo zákona, ak sa záväzok stane nemožným ako celok alebo sa stane nemožnou len časť záväzku, avšak plnenie zvyšku záväzku by pre veriteľa stratilo hospodársky význam, (2) právo od zmluvy odstúpiť, ak sa stane nemožnou časť plnenia, oddeliteľná z hľadiska hospodárskeho záujmu veriteľa od ostatného záväzku.

Obchodno-právna osobitosť právnych následkov dodatočnej nemožnosti plnenia je vyjadrená v ustanovení § 352 ods.3 ObchZ, podľa ktorého, ak sa stane nemožnou len časť záväzku, avšak plnenie zvyšku záväzku by pre veriteľa stratilo hospodársky význam, má veriteľ právo odstúpiť od zmluvy, teda záväzok tu nezaniká zo zákona, ako je tomu pri občiansko-právnych záväzkoch. To isté potom v zmysle ustanovenia § 352 ods. 3 druhá veta ObchZ platí aj pre čiastkové plnenia.

Bez ohľadu na to, či k zániku záväzku z dôvodu dodatočnej nemožnosti plnenia došlo zo zákona alebo na základe odstúpenia od zmluvy, ustanovenie § 354 ObchZ

²² Jakubovič, Záväzkové vzťahy a zabezpečovacie právne inštitúty v obch. práve, Bratislava, VESA SAV, 2004, s.200

spája s týmto spôsobom zániku záväzku účinky obdobné, ako účinky pri odstúpení od zmluvy v zmysle ustanovenia § 351 ObchZ. Obchodný zákonník expressis verbis vo svojom ustanovení § 353 priznáva veriteľovi právo na náhradu škody, na rozdiel od odstúpenia od zmluvy, kde právo na náhradu škody vznikne v súvislosti s porušením zmluvy.

3. VŠEOBECNÁ OBCHODNO-PRÁVNÁ ÚPRAVA ODSTÚPENIA OD ZMLUVY.

Zákon počíta aj s viacerými možnosťami zániku záväzku v prípade, ak nezanikli riadnym a včasným splnením. Jednou z možností zániku záväzku, ktorý je v praxi dôležitý, je zánik záväzku dohodou a to buď dohodou o novom záväzku, ktorým sa súčasne ruší starý, alebo len dohodou o zániku záväzku bez vzniku nového záväzku. Druhou dôležitou možnosťou zániku záväzku je odstúpenie od zmluvy.

Obchodný zákonník upravuje odstúpenie komplexne v §§ 344-351 ObchZ. Vzhľadom na to, že ide o súkromnoprávnu úpravu, kde platí zásada zmluvnej voľnosti, si strany môžu možnosť odstúpenia od zmluvy upraviť odchyľne od právnej úpravy Obchodného zákonníka. *f 344 hog.*

Zmluvné strany si môžu v zmluve dojednať, ktoré porušenie zmluvných povinností je podstatným (prípadne nepodstatným) porušením zmluvy a aj to, či pri porušení určitých zmluvných povinností, majú právo na odstúpenie od zmluvy obidve zmluvné strany, alebo len jedna z nich.

Dohodou ale nie je možné v zmluve „možnosť odstúpenia od zmluvy v prípadoch stanovených Obchodným zákonníkom vopred vylúčiť.“²³ V celej oblasti súkromnoprávných vzťahov platí zásada, že nikto sa nemôže vopred vzdať určitého práva (§ 574 ods.2 OZ), ktoré mu má v budúcnosti ešte len vzniknúť. Z toho vyplýva, že žiadna zo zmluvných strán sa nemôže v zmluve zaviazat', že sa vzdáva svojho práva na odstúpenie od zmluvy. Čiže aj v prípade, ak si strany v zmluve dojednávajú rozdielne právo na odstúpenie od zmluvy, nemôže sa ktorákoľvek zo strán úplne vzdať svojho práva na odstúpenie od zmluvy.

Strany si tiež nemôžu dojednať také ustanovenie, ktoré by sankcionovalo využitie práva na odstúpenie od zmluvy. Potvrďuje to aj rozhodnutie Najvyššieho

²³ Tomsa, Odstoupení od smlouvy v obchodních vztazích, Obchodní právo 12, 1999, s.š

súdu SR: „Ak účastníci zmluvy o budúcej zmluve dohodli zmluvnú pokutu pre prípad odstúpenia od zmluvy, je zmluva v tejto časti neplatná pre rozpor so zákonom. Odstúpenie od zmluvy nie je totiž porušením zmluvnej povinnosti, ale výkonom práva, ktoré vyplýva buď zo zákona, alebo zo zmluvy.“²⁴ Rovnaký právny názor vyslovil aj Najvyšší súd ČR: „Preto strana, ktorá jednostranným úkonom platne od zmluvy odstúpila, neporušila žiadnu zmluvnú povinnosť, ale len vykonala právo, ktoré jej podľa zmluvy náležalo.“²⁵

Vo svojej právnej podstate má odstúpenie od zmluvy sankčnú povahu. Využitie práva na odstúpenie od zmluvy vo väčšine prípadov je len následkom porušenia zmluvy, čiže sankciou za toto porušenie. Obchodný zákonník rozdeľuje porušenie zmluvy na podstatné a nepodstatné. V prípade podstatného porušenia zmluvy bude aj sankcia prísnejšia, to znamená možnosť okamžitého odstúpenia od zmluvy (nie je potrebné poskytnutie dodatočnej lehoty na plnenie).

Zákonodarca úpravou tohto právneho inštitútu sledoval aj to, aby v prípade, ak niektorá zo zmluvných strán neplní riadne a včas, tento právny stav netrval príliš dlho a aby sa oprávnená strana mohla zo zmluvy vyviazať. Právny inštitút odstúpenia od zmluvy prispieva tiež k tomu, aby sa zmluvné strany stavali zodpovedne k svojim zmluvným povinnostiam, teda aby plnili svoje záväzky. Tento právny inštitút tým prispieva aj k zachovávaniu dôležitej zásady záväzkového práva *pacta sunt servanda*, tj. zmluvy sa majú dodržiavať.

Obchodný zákonník upravuje aj odstúpenie od zmluvy, ktoré má preventívnu povahu. To znamená, že zmluvné strany ešte neporušili zmluvu (tzv. anticipované porušenie zmluvy). Podľa môjho názoru, i keď základným znakom anticipovaného odstúpenia od zmluvy je, že nie je následkom porušenia zmluvnej povinnosti, nemôžeme ho striktné oddeliť od sankčného odstúpenia od zmluvy. Dôvodom je to, že aj pri anticipovanom porušení zmluvy jedna zo zmluvných strán úplne jasne neprejavuje záujem na plnení si svojej zmluvnej povinnosti a je odôvodnený predpoklad, že v budúcnosti by svoj zmluvný záväzok porušila, čiže oprávnená strana istým spôsobom aj sankcionuje toto predpokladané správanie povinnej strany odstúpením od zmluvy.

Zákonodarca upravil preventívne odstúpenie od zmluvy z dôvodu, aby oprávnená strana nemusela čakať až do času plnenia zmluvnej povinnosti v prípade,

²⁴ Rozsudok NS SR, sp.zn. 5Cdo5/2000, zo dňa 24.8.2000, zdroj internetová stránka NS SR

²⁵ Rozhodnutie NS ČR, sp.zn. 3Cdon1398/96, zo dňa 31.8.1998, zdroj ASPI

ak je úplne zrejmé, že povinná strana svoju povinnosť nesplní. Samozrejme, oprávnená strana musí splniť všetky zákonné predpoklady na odstúpenie od zmluvy. Oprávnená strana bude mať možnosť skôr sa vyviazať zo zmluvy a tým by sa mala znížiť (alebo zamedziť) prípadná škoda, ktorá by vznikla v prípade, ak by oprávnená strana čakala až do času plnenia. Ďalším pozitívnym dôsledkom skoršieho vyviazania sa zo zmluvy pri preventívnom odstúpení od zmluvy je, že oprávnená zmluvná strana si môže skôr nájsť ďalšieho zmluvného partnera, ktorý je schopný splniť svoj záväzok a tým uspokojiť potreby oprávnenej strany.

Detailnejšie sa týmito spôsobmi odstúpenia od zmluvy budem zaoberať v bode 2-4 tejto časti.

Zákonodarca upravil možnosť odstúpenia od zmluvy aj v prípade zmeny okolností (zmarenie účelu zmluvy, dodatočná nemožnosť plnenia, čiastočná nemožnosť plnenia), ktorej som sa podrobnejšie venoval v 2. časti mojej diplomovej práce.

Vo vzťahu k premlčaniu je treba odlíšiť samotné premlčanie práva na odstúpenie od zmluvy od premlčania práv vzniknutých odstúpením od zmluvy podľa usatnovenia § 394 ObchZ. Právo odstúpiť od zmluvy sa premlčuje, a to v zmysle ustanovenia § 387 ods.2 ObchZ, podľa ktorého premlčaniu podliehajú všetky práva zo záväzkových vzťahov s výnimkou práva vypovedať zmluvu uzavretú na dobu neurčitú. Na premlčanie práva na odstúpenie od zmluvy platí všeobecná lehota podľa ustanovenia § 397 ObchZ (4 roky). Lehota na výkon tohto práva začína plynúť od dňa, kedy mohol byť právny úkon odstúpenia od zmluvy vykonaný (§ 391 ods.2 ObchZ). Pri podstatnom porušení zmluvy táto lehota začína plynúť okamžite po porušení zmluvy a pri nepodstatnom porušení zmluvy začína plynúť až po poskytnutí dodatočnej primeranej lehoty. *bo slyh odhl.*

Zákonodarca považoval za potrebné upraviť aj začiatok plynutia premlčacej lehoty, vzťahujúcej sa na práva vzniknutých z odstúpenia od zmluvy (§ 394 ObchZ). Medzi tieto práva napríklad patrí právo žiadať vrátenie plnenia, právo na náhradu nákladov, ktoré sú spojené z odstúpením od zmluvy atď. Čiže táto premlčacia lehota začína plynúť až vykonaním právneho úkonu odstúpenia od zmluvy. Toto ustanovenie sa nevzťahuje „na tie práva, ktoré vznikli už porušením zmluvy,

v dôsledku ktorých došlo za podmienok stanovených zákonom, alebo zmluvou k odstúpeniu od zmluvy.²⁶

Právo oprávnenej strany na odstúpenie od zmluvy zaniká vtedy, ak oprávnenej strane už bola doručená správa, že povinná strana si splnila svoju povinnosť, pre ktorú bolo možné odstúpiť. V danom prípade ide u oprávnenej strany o lehotu prepadnú. Dôvodom tejto úpravy je to, že hlavným cieľom záväzkových vzťahov je uspokojovanie potrieb zmluvných strán pomocou splnenia zmluvných záväzkov a nie sankcia za prípadné omeškané plnenie.

Zákonodarca spojil zánik oprávnenia od zmluvy odstúpiť s doručením správy o splnení povinnosti, pričom však takáto „správa nemusí zodpovedať skutočnosti.“²⁷ V praxi sa podobná situácia vyskytuje relatívne často. Predmetný právny účinok má byť spojený iba s doručením pravdivej správy. V prípade, ak je správa nepravdivá, „právo odstúpiť od zmluvy prirodzene trvá naďalej.“²⁸ Povinná strana môže dodatočne splniť svoju povinnosť napríklad ak odstráni vady poskytnutého plnenia, alebo ak splní až po lehote splatnosti.

Rozhodujúca je doba doručenia správy o dodatočnom splnení povinnosti, nie doba jeho splnenia. Odstúpiť od zmluvy je možné, aj ak bola dodatočne splnená povinnosť, ale správa o tom bola doručená oprávnenej strane až po právnom úkone doručenia odstúpenia od zmluvy alebo súčasne s ním (§ 349 ods.2 ObchZ). Hodnotenie, či bolo právo na odstúpenie od zmluvy vykonané včas (z pohľadu omeškaného plnenia povinnou stranou), sa posudzuje „podľa doby uskutočnenia právneho úkonu odstúpenia od zmluvy, nie podľa doby jeho účinnosti.“²⁹ Čiže je v záujme strany, ktorá si splnila svoj záväzok s ktorým bola v omeškaní, aby bezodkladne informovala oprávnenú stranu o splnení svojich povinností. Ak by bolo oznámenie o odstúpení od zmluvy doručené povinnej strane neskôr, ako doručenie prehlásenia o splnení záväzku oprávnenej strane, tiež bude odstúpenie od zmluvy už účinné. Nestačí ani oznámenie, že plnenie sa len uskutoční. Oznámenie o splnení záväzku môže poskytnúť okrem povinnej strany aj tretia osoba (napr. dopravca). Zmluva zaniká až doručením oznámenia o odstúpení od zmluvy povinnej strane.

²⁶ Štenglová, Plíva, Tomsa Obchodní zákoník, Praha, C.H.Beck, 2004, s.1064

²⁷ Plíva S., Odstoupení od obchodní smlouvy, Bulletin advokace č. 6-7, Praha, 1993, s.11

²⁸ Jakubovič, Záväzkové vzťahy a zabezpečovacie právne inštitúty v obch. práve, Bratislava, VESA SAV, 2004, s.193

²⁹ Kopáč, Obchodní kontrakty, Praha, Prospektrum, 1993, s.304

Pri podstatnom porušení zmluvy zaniká právo na odstúpenie od zmluvy, ak oprávnená strana bez zbytočného odkladu neoznámí povinnej strane, že odstúpuje od zmluvy.

Ďalšie dva prípady, kedy zaniká právo na odstúpenie od zmluvy, súvisia s porušením zmluvných povinností z dôvodu väd tovaru (§ 441 ObchZ). Prvým dôvodom zániku tohto práva je, ak kupujúci neoznámí vady v stanovenej lehote. Čiže kupujúci (príp. objednávateľ pri zmluve o dielo) musí urobiť dva právne úkony. Najprv po zistení vady tovaru, bez zbytočného odkladu oznámí túto vadu predávajúcemu (príp. zhotoviteľovi) a druhý právny úkon je zvolenie si niektorého z nárokov za vady tovaru (§ 436 ObchZ), ktoré umožňuje Obchodný zákonník. Jednou z možností je aj odstúpenie od zmluvy. Tieto dva úkony môže kupujúci spojiť do jedného.

Druhým dôvodom zániku práva na odstúpenie od zmluvy je, ak kupujúci (objednávateľ) nemôže vrátiť predmet vadného plnenia (§ 441 ods.2 ObchZ) predávajúcemu (zhotoviteľovi) v stave, v akom ho dostal (v tomto prípade však právo na odstúpenie od zmluvy ani nemusí vzniknúť). V ustanovení § 441 ods.3 je negatívne vymedzenie, kedy môže oprávnená strana odstúpiť napriek tomu, že predmet plnenia nevráti v pôvodnom stave. Podrobnejšie sa týmto spôsobom zániku záväzku budem zaoberať v štvrtej časti diplomovej práce pri kúpnej zmluve, resp. zmluve o dielo.

Dovolil by som si poukázať na určitú terminologickú nepresnosť a to v napr. v § 345 ObchZ, kde sa používajú termíny „podstatné porušenie zmluvy“ a „podstatné porušenie zmluvnej povinností“. Zo zmluvy vyplýva väčšinou viac zmluvných povinností a niektoré sa nedajú zaradiť medzi podstatné. „Porušenie zmluvy“ je širší pojem, ktorý podľa môjho názoru presnejšie vystihuje úmysel zákonodarcu. Čiže ak by zákonodarca použil pojem porušenie zmluvy, zahrnul by tým všetky porušenia zmluvných povinností a tým by bolo vyjadrenie jeho úmyslu presnejšie. Z tohto dôvodu sa nazdávam, „že má zmysel hovoriť len o podstatnom a nepodstatnom porušení zmluvy, a teda nie o podstatnom a nepodstatnom porušení zmluvnej povinností.“³⁰

Ďalším menším nedostatkom je nelogické usporiadanie §§ 346-351 ObchZ. V § 346 ObchZ zákonodarca definuje, že oprávnená strana má pri nepodstatnom

³⁰ Jakubovič, Záväzkové vzťahy a zabezpečovacie právne inštitúty v obch. práve, Bratislava, VESA SAV, 2004, s.184

porušení zmluvy, poskytnúť dodatočnú primeranú lehotu. A v § 350 ObchZ zákonodarca upresňuje, kedy nastávajú účinky odstúpenia od zmluvy. Podľa mňa § 346 a § 350 ObchZ spolu úzko súvisia a teda § 350 by mal nasledovať hneď za § 346. Na seba nadväzujú aj §§ 349 a 351 ObchZ, ktoré by mali nasledovať za sebou. V ustanovení § 349 ods.3 ObchZ je upravený zánik záväzku pri fixnej zmluve. Podľa môjho názoru je to zánik záväzku na základe inej skutočnosti a nie odstúpením od zmluvy. Čiže táto právna úprava nepatrí do úpravy inštitútu odstúpenia od zmluvy, aj keď účinky sú rovnaké ako pri odstúpení od zmluvy.

3.1 Právny úkon odstúpenia od zmluvy.

Pri odstúpení od zmluvy musia byť splnené zákonom stanovené predpoklady, aby obchodný záväzkový vzťah zanikol. Tento vzťah nezaniká automaticky, ale len na základe právneho úkonu oprávnenej strany, čiže prejavu vôle, ktorý k tomu smeruje. V tom je aj rozdiel od dodatočnej nemožnosti plnenia, kde tento vzťah zaniká priamo zo zákona.

V niektorých prípadoch zákon umožňuje odstúpiť len od nesplnenej časti záväzku. Ide o prípady, ktoré upravuje § 347 ObchZ. Zákonodarca rozdeľuje neúplné plnenie na čiastočné a čiastkové. Čiastočné plnenie je, ak dlžník nesplní kvantitatívne svoj záväzok, čiže dodá druhej zmluvnej strane menej, ako bol zmluvou zaviazaný. Veriteľ môže odstúpiť od plnenia zostatku záväzku.

Čiastkové plnenie sa rozumie záväzok rozdelený na niekoľko relatívne samostatných záväzkov, „pričom tieto čiastkové záväzky postupne dospievajú.“³¹ Na rozdiel od čiastočného plnenia (kde veriteľ odstupuje od zostatku záväzku), v prípade čiastkového plnenia je možné odstúpiť len od toho čiastkového plnenia, s ktorým je dlžník v omeškaní (a nie od celého zostatku).

V tejto úprave je určitá logická nedôslednosť, lebo čiastočné aj čiastkové plnenia sú poskytované na základe jednej zmluvy. „Odstúpenie len v rozsahu omeškania by potom nebolo odstúpenie od zmluvy, ale len odstúpenie od jednej povinnosti.“³² To priamo odporuje ustanoveniu § 349 ods.1 ObchZ, podľa ktorého „odstúpením od zmluvy zmluva zaniká....“ a odporuje hlavne ustanoveniu § 351 ods.1

³¹ Pelikánová, Komentár k Obchodnímu zákoníku 3.díl, Praha, Linde, 1998, s.334

³² Pelikánová, Komentár k Obchodnímu zákoníku 3.díl, Praha, Linde, 1998, s.334

ObchZ, podľa ktorého „Odstúpením od zmluvy zanikajú všetky práva a povinnosti strán zo zmluvy.“

Ustanovenie § 347 ods.3 ObchZ upravuje prípad, ak omeškanie pri čiastočnom (čiastkovom) plnení má povahu podstatného porušenia zmluvy. Vtedy veriteľovi umožňuje odstúpiť aj od už splnenej časti záväzku. Je však možné odstúpiť vo všetkých prípadoch (tzn. aj pri nepodstatnom porušení zmluvy), keď veriteľ nemá povinnosť prijať čiastočné (čiastkové) plnenie, ak „sú splnené podmienky tam stanovené (tzn. je poskytnutá dodatočná primeraná lehota).“³³

Ustanovenie § 347 ObchZ je dispozitívne, čiže strany si môžu práva a povinnosti upraviť odlišne od právnej úpravy v Obchodnom zákonníku.

„Z právneho úkonu odstúpenia od zmluvy musí vyplývať vôľa spôsobiť zánik zmluvy alebo jej časti.“³⁴ Odstúpenie od zmluvy je jednostranný právny úkon adresovaný druhej zmluvnej strane, ktorým zanikne celý záväzok obidvoch zmluvných strán. Čiže prejavom vôle oprávnenej strany, odstupujúca strana prejaví stratu záujmu na splnení zmluvy. Odstupujúca strana tak môže urobiť len na základe právnej úpravy, prípadne na základe právnej úpravy v zmluve (§ 344 ObchZ) a k odstúpeniu môže dôjsť len ak sú podmienky v plnom rozsahu splnené.

Pri porušení zmluvnej povinnosti môže vzniknúť jednej, alebo obom stranám právo na odstúpenie od zmluvy. Pre túto stranu to znamená „oprávnenie, ktoré potom nemusí využiť.“³⁵ Rovnaké oprávnenie platí aj v prípade, keď je právo na odstúpenie od zmluvy viazané na určitú skutočnosť, a tá nastane.

Odstúpenie od zmluvy je možné odvolať v prípade, ak prejav vôle, ktorým sa ruší právny úkon odstúpenia od zmluvy, dôjde povinnej strane ešte pred dorúčením oznámenia o odstúpení od zmluvy, alebo najneskôr súčasne s ním. Po tejto dobe je možné odvolať odstúpenie od zmluvy len zo súhlasom druhej strany. Ak druhá strana súhlasí s odvolaním odstúpenia od zmluvy odstupujúcej strany, nie je to nanovo uzavretá zmluva, ale „hľadá sa na zmluvu, ako keby nezankla a nie ako na novo uzavretú zmluvu.“³⁶ Účinky odstúpenia od zmluvy nenastávajú.

V prípade, že oprávnená strana odvolala so súhlasom druhej strany svoje odstúpenie od zmluvy, do budúcnosti jej toto právo zostáva naďalej zachované. Oprávnená strana má ale jednu výhodu, že ak už predtým poskytla povinnej strane

³³ Pelikánová, Komentár k Obchodnímu zákoníku 3.díl, Praha, Linde, 1998, s.335

³⁴ Kopáč, Obchodní kontrakty 1.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.302

³⁵ Faldyna, Obchodní právo, Praha, ASPI, 2005, s.664

³⁶ Kopáč, Obchodní kontrakty, Praha, Prospektrum, 1993, s.303

dodatočnú primeranú lehotu na plnenie, nemusí poskytnúť novú pred opakovaným odstúpením od zmluvy.

V praxi sa dosť často vyskytuje pojem „storna“ pri kúpnej zmluve. Tu by som chcel upozorniť na právny spor riešený na Najvyššom súde ČR, kde v kúpnej zmluve mal kupujúci právo na storno, ale krajský súd rozhodol, že keď kupujúci na základe tejto zmluvnej klauzuly od zmluvy odstúpil, potreboval súhlas predávajúcej strany. Najvyšší súd ČR toto rozhodnutie Krajského súdu v Ostrave zrušil a odôvodnil svoje rozhodnutie takto: „Pojem „storna“ kúpnej zmluvy.....je potrebné vykladať v súlade z teraz už konštantnou judikatúrou Najvyššieho súdu.....tak, že aj kupujúci je oprávnený podľa dohody účastníkov od zmluvy odstúpiť, a to z akýchkoľvek dôvodov, alebo bez uvedenia dôvodov, bez toho, aby bol potrebný súhlas predávajúceho.“³⁷ Čiže Najvyšší súd ČR akceptoval pojem „storna“ ako ekvivalentný k pojmu „odstúpenie od zmluvy“.

Formu, v akej má byť uskutočnený právny úkon odstúpenia od zmluvy, zákon nestanovuje. Právny úkon odstúpenia od zmluvy môže byť vykonaný faxom, internetom a aj ústnou formou s výnimkou zmlúv, ktoré je možné meniť alebo rušiť len písomným spôsobom.

Písomná forma odstúpenia od zmluvy nie je predpísaná aj keď „v praxi bude dodržiavaná, pretože je potrebná z hľadiska dôkazného.“³⁸ Každý dobrý právnik by svojmu klientovi mal odporučiť vykonať tento právny úkon v písomnej forme z dôvodu právnej istoty.

V tejto súvislosti je treba pripomenúť ustanovenie § 40 ods.2 OZ, podľa ktorého písomne uzavretá zmluva môže byť menená alebo zrušená len písomnou formou.

Pri nepodstatnom porušení zmluvnej povinnosti treba „odlíšiť“ právny úkon odstúpenia od zmluvy od právneho úkonu stanovenia dodatočnej lehoty na plnenie.“³⁹ Podľa ustanovenia § 350 ods.2 ObchZ môže oprávnená strana obidva tieto úkony spojiť. Podrobnejšie sa odstúpeniu od zmluvy pri nepodstatnom porušení zmluvy budem zaoberať neskôr v tejto časti v bode 3.

Zákon nevyžaduje, aby dodatočná lehota poskytnutá k splneniu povinnosti bola daná písomne a to ani v prípade, keď sa vyžaduje písomná forma pre odstúpenie od zmluvy. Ale strana, ktorá od zmluvy odstúpila, v prípade sporu, bude „musieť

³⁷ Rozhodnutie NS.ČR, sp.zn. 25Cdo845/2001, zo dňa 31.7.2001, zdroj intern. stránka NS ČR

³⁸ Pelikánová I., Komentář k Obchodnímu zákoníku 3.díl, Praha, Linde, 1998, s.329

³⁹ Kopáč, Obchodní kontrakty 1.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.303

preukázať, že lehotu, ktorú požaduje zákon k splneniu záväzku, druhej strane poskytla.“⁴⁰ Podľa môjho názoru je lepšie kvôli prípadnému dokazovaniu, ak odstupujúca strana poskytne dodatočnú lehotu a aj odstúpi od zmluvy v písomnej forme, aj keď to zákon výslovne nevyžaduje.

Dôležitou náležitosťou právneho úkonu odstúpenia od zmluvy je doručenie oznámenia oprávnenej osoby o odstúpení od zmluvy povinnej strane, lebo tým zmluva zaniká. Potvrďuje to aj rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR: „Odstúpenie od zmluvy je adresovaným jednostranným právnym úkonom, ku ktorého účinnosti je treba, aby došiel druhému účastníkovi zmluvy.“⁴¹ V oznámení o odstúpení od zmluvy nemôže byť stanovené, kedy nastávajú jeho účinky (v prípade ak by boli stanovené, nespôsobili by neplatnosť právneho úkonu), iba ak z obsahu zmluvy nevyplýva niečo iné.

Podľa môjho názoru dôvodom povinnosti doručenia odstúpenia od zmluvy druhej zmluvnej strane je právna istota, lebo obidve strany budú v prípade potreby môcť dokázať, či a kedy došlo k zániku zmluvy týmto právnym úkonom. Dôkazné bremeno bude však v tomto smere zaťažovať najmä zmluvnú stranu, ktorá odstúpenie od zmluvy vykonala, čo potvrdzuje aj názor vyslovený v odbornej literatúre: „Dôkaz o tom, že list došiel druhej strane, náleží tomu, kto listom vykonal voľbu.“⁴² Niektorí autori sa ale domnievajú, že týmto dôvodom (podľa môjho názoru dôležitým, ale menej podstatným) je „zásada poctivosti a slušnosti v obchodnom styku.“⁴³

V súčasnej dobe sa v rámci zmluvnej praxe často vyskytuje dojednanie, kde sú účinky niektorého hmotneprávneho úkonu viazané nielen výhradne na doručení takéhoto úkonu druhej strane, ale len na márne uplynutie do určitej lehoty bez nutnosti skutočného doručenia. Veľmi často je takáto „fikcia doručenia“ realizovaná pri právnom úkone odstúpenia od zmluvy. Dôvodom tejto zmluvnej úpravy „nahradenia“ doručenia je to, že v praxi sa stáva, že niektorá zo zmluvných strán buď nepreberá poštu, alebo ju prebrať odmietne, takže takáto fikcia je určitým zabezpečením proti takémuto obštrukčnému správaniu. V tomto prípade tu môžu byť v konflikte dve práva, a to právo zmluvných strán upraviť si vzájomné práva a povinnosti a právo, aby povinnej strane bolo doručené oznámenie o odstúpení od

⁴⁰ Kopáč, Obchodní kontrakty 1.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.303

⁴¹ Rozsudok NS ČR, sp.zn. 22Cdo1374/98, zo dňa 17.2.2000, zdroj intern. stránka NS ČR

⁴² Eliáš a kol., Obchodní zákoník, Praha, Linde, 2004, s.634

⁴³ Eliáš a kol., Obchodní zákoník, Praha, Linde, 2004, s.630

zmluvy (§ 349 ods.1 ObchZ). Ustanovenie § 349 ObchZ je dispozitívne, čiže bezpochyby si strany môžu dohodnúť „fikciu doručenia“. Na druhej strane by sa mal právny úkon odstúpenia od zmluvy dostať do sféry adresáta. Potvrďuje to aj judikatúra Najvyššieho súdu ČR kde „odstúpenie od zmluvy sa ako jednostranný adresovaný právny úkon stáva perfektným tým, že dôjde do dispozície (sféry) adresáta.“⁴⁴

Podľa môjho názoru je dôležité citlivo posudzovať zmluvné dojednanie pri každej zmluve ohľadne „fikcie doručenia“, prípadne aký bol zámer tohto zmluvného dojednania. Ak by napríklad bolo v zmluve dojednané, že „odstúpenie od zmluvy nadobúda účinnosť tretím dňom po jeho odovzdaní na pošte odstupujúcou stranou“, bolo by možné toto dojednanie spochybniť z dôvodu rozporu s dobrými mravmi, a to okrem iného aj preto, že niekedy je nereálne do takej krátkej doby doručiť zásielku povinnej strane. Na druhej strane, ak by bolo v zmluve dojednané, že „odstúpenie od zmluvy nadobúda účinnosť štrnásteho dňa po tom, ako bola uložená nedoručená zásielka na pošte“, bolo by podľa môjho názoru takéto zmluvné dojednanie platné, pretože povinná strana mala dostať času na prevzatie zásielky. Každý by sa totiž mal starať o pravidelné preberanie pošty.

Môžu nastať dve najčastejšie situácie, ktoré by mali byť predmetom zmluvnej úpravy fikcie doručenia. Buď adresát zásielku výslovne odmietne prijať alebo poštový prepravca nevie doručiť oznámenie o odstúpení od zmluvy z dôvodov, ktoré sú na strane adresáta. V prípade odmietnutia prevzatia zásielky povinnou stranou by podľa môjho názoru odstúpenie od zmluvy malo nadobudnúť účinnosť, ak by v posudzovanom zmluvnom vzťahu bola medzi zmluvnými stranami dojednaná fikcia doručenia. Ak vznikne druhá situácia, tzn. že adresát nepreberá poštu, môže nastať medzi zmluvnými stranami sporný výklad ohľadne zmluvnej fikcie doručenia právneho úkonu odstúpenia od zmluvy. Daná situácia by sa mohla posudzovať dvoma spôsobmi: 1) z hľadiska povinnosti skutočne doručiť odstúpenie druhej strane, by tento právny úkon bol neúčinný 2) z hľadiska dojednanej fikcie doručenia, by sa uplynutím dojednanej lehoty, stalo odstúpenie od zmluvy účinné, bez ohľadu na skutočné doručenie druhej strane. V danom prípade by účinok odstúpenia od zmluvy nastal bez vedomia druhej strany. Ktoré z týchto hľadísk je dôležitejšie, záleží od

⁴⁴ Rozsudok NS ČR, sp.zn. 25Cdo845/2001, zo dňa 31.7.2001, zdroj intern. stránka NS ČR

každého konkrétneho prípadu a posúdiť by to mal súd. Teda do budúcnosti bude veľmi dôležitá judikatúra, ktorá zatiaľ túto problematiku nespresnila.

Vo väčšine prípadov oprávnená strana písomný úkon odstúpenia pošle poštou a tento bude v lehote riadne doručený druhej strane. Problém môže nastať v prípade, ak odstúpenie od zmluvy nedošlo do dispozície druhého účastníka z dôvodu, ktorý je na strane poštového prepravcu. V tomto prípade strana, ktorej vznikne škoda nedoručením oznámenia o odstúpení od zmluvy, môže požadovať náhradu škody od poštového prepravcu.

Obchodný zákonník v ustanovení § 349 ods.1 zakazuje po doručení oznámenia o odstúpení od zmluvy meniť jeho obsah bez súhlasu druhej strany. Toto ustanovenie sa týka hlavne prípadu, keď sa oprávnená strana rozhodne dodatočne odstúpiť len od časti zmluvy. Bolo by to vlastne obmedzovanie rozsahu odstúpenia od zmluvy a to sa dá len zo súhlasom druhej strany. Ak oprávnená strana odstupuje len od časti zmluvy, nie je vylúčené jej právo odstúpiť od ďalšej časti, alebo aj od celého zostatku zmluvy, ale len ak sú splnené zákonom stanovené podmienky.

3.2 Odstúpenie od zmluvy pri podstatnom porušení zmluvnej povinnosti.

„Pri podstatnom porušení zmluvy má oprávnená strana právo odstúpiť od zmluvy ihneď po tomto porušení. Toto právo však môže využiť, len keď oznámi druhej strane, že od zmluvy odstupuje, bez zbytočného odkladu po dobe, keď sa dozvedela o jej omeškaní (§ 345 ods. 1 ObchZ).“⁴⁵

K omeškaniu dlžníka dochádza z dvoch dôvodov a to, ak nesplnil riadne a včas svoj záväzok (§ 365 ObchZ). Omeškanie skončí buď „zánikom záväzku v dôsledku odstúpenia od zmluvy alebo i z iných dôvodov, alebo neskorším splnením povinností, alebo, pokiaľ bolo poskytnuté vadné plnenie, uspokojením nárokov z vadného plnenia.“⁴⁶

Podľa ustanovenia § 370 ObchZ dochádza k omeškaniu veriteľa, ak neprevezme riadne ponúknuté plnenie, alebo neposkytne spolupôsobenie, nutné k tomu, aby dlžník mohol splniť svoj záväzok. Dlžník je oprávnený od veriteľa požadovať náhradu škody, alebo odstúpiť od zmluvy (§ 371 ods.2 ObchZ). Túto

⁴⁵ Kopáč, Obchodní kontrakty 1.díl, Praha, Prospektrum, 1993

⁴⁶ Štenglová, Plíva, Tomsa Obchodní zákoník, Praha, C.H.Beck, 2004, s.1026

všeobecnú právnu úpravu dopĺňujú a konkretizujú aj iné ustanovenia Obchodného zákonníka.

Obchodný zákonník rozlišuje podstatné a nepodstatné porušenie zmluvných povinností s tým, že podstatné porušenie definuje v ustanovení § 345 ObchZ pozitívne a nepodstatné porušenie negatívne. Oprávnenej strane dáva právo odstúpiť od zmluvy, bez ohľadu na to, či je porušenie zmluvnej povinnosti zavinené. V obchodno-právnej úprave nie je dôležité, či povinnosť porušil dlžník alebo veriteľ. V tom je táto úprava prísnejšia oproti občiansko-právnej, kde má toto právo len veriteľ (§ 517 OZ)

Podstatným porušením zmluvy je v zmysle ustanovenia § 345 odst.2 ObchZ také porušenie zmluvnej povinnosti, pri ktorom strana porušujúca zmluvu mala možnosť predvídať stratu záujmu na plnení, a to v čase, keď zmluvu uzatvárala.

Zákonodarca stanovil negatívne vymedzenie, že nepodstatným porušením zmluvy je každé porušenie zmluvy, ktoré nie je podstatné, tj. u ktorého nie sú splnené uvedené náležitosti podstatného porušenia zmluvy.

Pri rozlišovaní medzi podstatným a nepodstatným porušením zmluvy nie je „rozhodná povaha príčiny tohto porušenia“⁴⁷, tj. či bolo zavinené alebo vzniklo v dôsledku okolností vylučujúcich zodpovednosť, alebo nie. Povinnosť môže byť porušená podstatným spôsobom aj v dôsledku objektívnych okolností (tzv. vyššej moci). Takéto okolnosti nemajú „vplyv na právo oprávnenej strany odstúpiť od zmluvy.“⁴⁸

Zákonná definícia podstatného porušenia zmluvnej povinnosti nadväzuje na úpravu obsiahnutú vo Viedenskom dohovore OSN o zmluvách o medzinárodnej kúpe tovaru. V úprave tohto Viedenského dohovoru OSN je definované porušenie zmluvy tak, že toto porušenie zbavuje oprávnenú zmluvnú stranu prospechu oprávnene očakávaného. Podľa normatívnej úpravy nášho Obchodného zákonníka je porušenie zmluvy, ak oprávnená strana stráca záujem na plnení. Súhlasím z názorom, že „formulácia nášho zákonodarcu je zjavne vágnejšia.“⁴⁹ Každému je jasné, čo znamená „nemať očakávaný prospech zo zmluvy“, ale je menej jasné, čo treba rozumieť pod „stratou záujmu na plnení“. Ako treba vykladať predvídanie straty záujmu, vyplýva priamo z ustanovenia § 345 ods.2 ObchZ. Porušenie zmluvy je

⁴⁷ Kopáč, Obchodní kontrakty 1.díl, Praha, Prospektrum, 1993, 293

⁴⁸ Eliáš, Kurs obchodního práva, obch. závazky, cenné papíry, Praha, Beck, 1999, s.188

⁴⁹ Pelikánová I., Komentář k Obchodnímu zákoníku 3.díl, Praha, Linde, 1998, s.330

podstatné, keď „je možné rozumne predvídať s prihliadnutím k uvedenému účelu zmluvy stratu záujmu druhej strany na splnení povinnosti po takomto porušení.“⁵⁰ Pri hodnotení, čo je rozumné predvídanie, je rozhodné objektívne hľadisko a nie subjektívne hodnotenie povinnej osoby. Dôležité je, aby k tomuto záveru dospela každá dospelá rozumne uvažujúca osoba. Účel môže vyplývať aj „z okolností, za ktorých bola zmluva uzatvorená“⁵¹ (teda sa napr. má prihliadnuť aj na relevantné stanoviská dlžníka pred uzatvorením zmluvy). Samozrejme, ak porušujúca strana vedela o strate záujmu druhej strany na ďalšom plnení, pôjde o podstatné porušenie zmluvy bez potreby ďalšieho dokazovania.

Zmluvné strany si môžu dojednať nielen podmienky odstúpenia od zmluvy, ale aj určiť, čo považujú za podstatné a nepodstatné porušenie zmluvy. Táto možnosť upraviť si podmienky odstúpenia od zmluvy je daná široko. Preto je veľmi dôležité „presné vyjadrenie hlavne v prípadoch zmlúv uzavretých písomne.“⁵²

Pri posudzovaní podstatného porušenia zmluvy z časového hľadiska, treba vychádzať z okolností prípadu. Pri omeškaní s dodaním tovaru podľa kúpnej zmluvy, alebo pri omeškaní so zaplatením kúpnej ceny za tovar, nebude „v bežných prípadoch odôvodnený záver, že ide o také podstatné porušenie zmluvnej povinnosti, že vzniká právo odstúpiť od zmluvy bez poskytnutia dodatočnej lehoty.“⁵³ Skoro každá kúpna zmluva obsahuje záväzok dodať riadne tovar a aj termín zaplatenia, čo by pri takomto porušení záväzku znamenalo právo oprávnenej strany odstúpiť skoro od každej kúpnej zmluvy bez poskytnutia dodatočnej lehoty.

Právo na odstúpenie od zmluvy vznikne len pri takom podstatnom porušení zmluvy, ktoré je súčasne omeškaním povinnej strany. V tejto súvislosti je dôležité rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR, ktorý odôvodnil svoje rozhodnutie takto: „Ustanovenie § 345 ods.1 ObchZ neumožňuje odstúpenie od zmluvy pri akomkoľvek jej podstatnom porušení, ale len pri takom porušení, ktoré je omeškaním v zmysle ustanovenia § 365 (či § 370) ObchZ, inak povedané, iné porušenie zmluvy než práve omeškanie neumožňuje odstúpenie od zmluvy podľa § 345 ObchZ, a to ani keď ide o porušenie podstatné.“⁵⁴ Čiže podľa tohto rozhodnutia, ak aj dôjde k dost'

⁵⁰ Kopáč, Obchodní kontrakty 1.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.293

⁵¹ Kopáč, Obchodní kontrakty 1.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.292

⁵² Tomsa M., Odstoupení od smlouvy v obchodních vztazích, Obchodní právo 12, 1999, s.6

⁵³ Tomsa M., Odstoupení od smlouvy v obchodních vztazích, Obchodní právo 12, 1999, s.4

⁵⁴ Rozsudok NS ČR, sp.zn. 29Odo207/2001, zo dňa 14.11.2001, zdroj intern. stránka NS ČR

podstatnému porušeniu zmluvy, ale nie k omeškaniu, nemôže oprávnená strana odstúpiť podľa ustanovenia § 345 ObchZ.

Hlavným významom rozlišovania medzi podstatným a nepodstatným porušením zmluvy je stanovenie spôsobu, ktorým je možné od zmluvy odstúpiť.

Oprávnená strana má právo odstúpiť ihneď od zmluvy, ako náhle zistí podstatné porušenie zmluvnej povinnosti a má povinnosť to okamžite oznámiť druhej strane. Dôvodom tejto zákonnej úpravy je to, aby zabránila špekulácii oprávnenej strany.

Ak oprávnená strana pri podstatnom porušení zmluvy nevyužije možnosť okamžitého odstúpenia od zmluvy, zostávajú jej tri možnosti, ako sa môže zachovať.

Prvou možnosťou je, že ešte pred podstatným porušením zmluvnej povinnosti prípadne po ňom, môže oprávnená strana oznámiť druhej strane, že trvá na splnení zmluvných povinností. Vtedy oprávnená strana stráca právo na okamžité odstúpenie od zmluvy a môže odstúpiť len spôsobom stanoveným pre nepodstatné odstúpenie od zmluvy.

Druhou možnosťou je, že oprávnená strana nevyužije svoje právo ihneď odstúpiť od zmluvy a neoznámí povinnej strane, že trvá na splnení jej zmluvnej povinnosti. Vtedy taktiež môže odstúpiť od zmluvy len spôsobom stanoveným pre nepodstatné porušenie od zmluvy.

Treťou možnosťou je, že oprávnená strana stanoví druhej strane dodatočnú lehotu na splnenie a tým sa právo na odstúpenie od zmluvy ihneď, odsúva na koniec stanovenej lehoty. Samozrejme dĺžka tejto lehoty záleží od toho, ako ju stanoví oprávnená strana (nemusí byť primeraná). Je len dobrá vôľa oprávneného, či poskytne povinnému túto lehotu. V dôsledku prejavu jeho dobrej vôle nie je možné, „aby sa zhoršilo jeho právne postavenie“⁵⁵ Táto zmena účinnosti je výhodou pre povinnú stranu. „Do uplynutia tejto lehoty nemôže oprávnená strana odstúpiť od zmluvy.“⁵⁶ Po uplynutí tejto lehoty, môže oprávnený ihneď od zmluvy odstúpiť. Ak oprávnený nevyužije právo na okamžité odstúpenie od zmluvy po tejto dodatočnej lehote, môže odstúpiť od zmluvy len ako pri nepodstatnom porušení zmluvy.

Oprávnená strana samozrejme môže spojiť tieto dva právne úkony do jedného a to ak pri stanovení dodatočnej lehoty na splnenie vyhlási, že odstupuje od zmluvy po márnom uplynutí tejto lehoty. Rozdielom medzi spojením týchto dvoch úkonov do

⁵⁵ Jakubovič, Záväzkové vzťahy a zabezpečovacie právne inštitúty v obch. práve, Bratislava, VESA SAV, 2004, s.185

⁵⁶ Kopáč, Obchodní kontrakty 1.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.294

jedného pri podstatnom a nepodstatnom porušení zmluvnej povinnosti je, že účinok odstúpenia od zmluvy pri podstatnom porušení nastáva okamžikom uplynutia dodatočnej lehoty (lehotu si určuje oprávnená strana), zatiaľ čo pri nepodstatnom porušení nastáva až uplynutím primeranej dodatočnej lehoty, v prípade ak bola poskytnutá kratšia.

3.3 Odstúpenie od zmluvy pri nepodstatnom porušení zmluvnej povinnosti.

Právnym následkom nepodstatného porušenia zmluvy je právo oprávneného odstúpiť od zmluvy, ktoré je však „viazané na podmienku poskytnutia dodatočnej primeranej lehoty povinnému.“⁵⁷ To je jeden z významných rozdielov pri spôsobe odstúpenia medzi podstatným a nepodstatným porušením zmluvy. Až v prípade, ak v dodatočnej lehote povinná strana nesplní svoju povinnosť, môže oprávnená strana odstúpiť od zmluvy (§ 346 ObchZ). Čiže oprávnená strana musí vykonať dva právne úkony, a to najprv poskytnúť dodatočnú lehotu a po nesplnení zmluvnej povinnosti druhej strany, od zmluvy odstúpiť. Samozrejme tieto dva právne úkony sa dajú spojiť do jedného. Rozdiel medzi podstatným a nepodstatným porušením zmluvnej povinnosti som objasnil v predchádzajúcej časti.

Právo odstúpiť od zmluvy je najprísnejšou sankciou za porušenie zmluvy, lebo týmto právnym úkonom nedôjde k splneniu zmluvného záväzku (čo je cieľom záväzkov) a preto sa dá okamžite použiť len pri podstatnom porušení zmluvy. Z tohto dôvodu zákonodarca upravil pri nepodstatnom porušení zmluvy povinnosť poskytnutia dodatočnej primeranej lehoty.

Oprávnená strana pri nepodstatnom porušení zmluvy má povinnosť poskytnúť povinnej strane primeranú dodatočnú lehotu, čo v praxi môže spôsobiť dosť veľké problémy. V prípade, ak oprávnená strana chce poskytnúť primeranú dodatočnú lehotu, mala by vziať do úvahy lehotu na splnenie, ktorá je obvyklá v rovnakej oblasti zmluvných vzťahov. Primeraná má byť podľa „objektívneho posúdenia doby potrebnej k splneniu záväzku, ale to neznamena, že je treba prihliadať k problémom v podnikaní strany v omeškaní.“⁵⁸ Má sa prihliadať k povahe povinností, prípadne k obtiažnosti plnenia, ako aj k dĺžke doby, po ktorú je povinná strana v omeškaní.

⁵⁷ Jakubovič, *Záväzkové vzťahy a zabezpečovacie právne inštitúty v obch. práve*, Bratislava, VESA SAV, 2004, s.185

⁵⁸ Tomsa, *Odstoupení od smlouvy v obchodních vztazích*, *Obchodní právo* 12, 1999, s.4

Primeraná dodatočná lehota nemusí byť jednotná a zákon zabraňuje tomu, aby stanovením inej lehoty bola oprávnená osoba znevýhodnená.

Aj v prípade, ak oprávnená strana poskytla povinnej strane kratšiu dodatočnú lehotu ako je primeraná, odstúpenie od zmluvy bude platné, len účinnosť tohto právneho úkonu nastáva až po márnom uplynutí primeranej lehoty (§ 350 ods.1 ObchZ). Čiže ak povinná strana splní svoju zmluvnú povinnosť po oprávnenou stranou stanovenej neprimeranej lehote, ale v objektívne primeranej lehote, odstúpenie od zmluvy bude neúčinné. Ak by povinná strana namietala, že jej bola poskytnutá kratšia dodatočná lehota ako primeraná, a v objektívne primeranej lehote svoj záväzok splnila, môže sa obrátiť na rozhodcovský, alebo riadny súd so žalobou o určenie neplatnosti takého odstúpenia od zmluvy.

Pre poskytnutie dodatočnej lehoty na plnenie oprávnenou stranou nie je stanovená žiadna obligatórna forma a v prejave určujúcom lehotu „nie je povinnosť upozorniť povinného na budúce odstúpenie, rovnako ako nie je vždy povinnosťou oprávneného, v prípade márneho uplynutia tejto lehoty, vykonať osobitne prejav odstúpenia.“⁵⁹ Pritom táto lehota nemusí byť povinnej strane výslovne stanovená (napr. listom veriteľa), ale postačí, „ak počká oprávnený nejakú primeranú dobu, či povinná strana nedostojí splneniu svojej povinnosti.....Nie je treba, aby dodatočná lehota bola výslovne stanovená; stačí, ak bola skutočne poskytnutá (ponechaná).“⁶⁰ Oprávnená strana však bude musieť preukázať, že táto lehota bola povinnej strane poskytnutá, čiže určite by bolo najistejšie, aby túto lehotu poskytla oprávnená strana v písomnej forme.

V prípade ak oprávnená strana poskytne povinnej strane dlhšiu dodatočnú lehotu na plnenie, ako je primeraná lehota, má povinná strana výhodu, že má dlhší čas na plnenie. Zákon dovoľuje, aby sa oprávnená strana sama rozhodla, akú dlhú lehotu povinnej strane poskytne, len by nemala byť kratšia ako primeraná. Čiže zmysle vyššie uvedeného pod neprimeranou lehotou rozumieme lehotu kratšiu. Pokiaľ je poskytnutá lehota dlhšia ako primeraná, bolo by nutné „nazerať na ňu ako na lehotu primeranú, aj keď to zákon výslovne neustanovuje.“⁶¹

V zmysle ustanovenia § 350 ods.2 ObchZ môže oprávnená strana vykonať prejav o odstúpení už pri poskytnutí primeranej lehoty, pričom veriteľ odstupuje

⁵⁹ Jakubovič, Záväzkové vzťahy a zabezpečovacie právne inštitúty v obch. práve, Bratislava, VESA SAV, 2004, s.185

⁶⁰ Eliáš a kol., Obchodní zákoník, Praha, Linde, 2004, s.631

⁶¹ Pelikánová, Komentář k Obchodnímu zákoníku 3.díl, Praha, Linde, 1998, s.332

s odkladacou podmienkou, ak povinnosť nebude splnená v dodatočnej primeranej lehote. „Splnením takejto odkladacej podmienky potom nastanú právne účinky odstúpenia.“⁶²

Oprávnená strana môže odstúpiť od zmluvy bez poskytnutia dodatočnej lehoty v dvoch prípadoch. Po prvé, v nesprávnej domnienke oprávnenej strany, že ide o podstatné porušenie zmluvnej povinnosti. V tomto prípade je to platné odstúpenie od zmluvy, ak sú splnené všetky zákonné podmienky odstúpenia. Toto potvrdzuje aj rozhodnutie NS ČR: „Aj keď žalovaná túto lehotu žalobcovi k plneniu neposkytla, nie je jej odstúpenie od zmluvy neplatné, len účinky nastali podľa ustanovenia § 350 ods.1 ObchZ až po márnom uplynutí primeranej dodatočnej lehoty.“⁶³ Účinky odstúpenia od zmluvy teda nastanú až po uplynutí primeranej dodatočnej lehoty od doručenia oznámenia o odstúpení od zmluvy. Takže v prípade, ak povinná strana si v tejto lehote splní svoju povinnosť, účinky odstúpenia od zmluvy nenastanú, lebo povinná strana plnila po práve.

Za druhé, oprávnená strana môže odstúpiť od zmluvy aj bez poskytnutia dodatočnej lehoty v prípade, ak strana, ktorá je v omeškaní s plnením svojho záväzku voči oprávnenej strane vyhlási, že svoj záväzok nesplní (§ 346 ods.2 ObchZ). „Išlo by o zbytočné a neúčelné oddialovanie východiska v dôsledku porušiteľovej protiprávnosti.“⁶⁴ Vyhlásenie povinnej strany o nespĺnení si svojej povinnosti musí byť adresované oprávnenej strane. Nemusí byť v písomnej forme, ale oprávnená strana by v záujme právnej istoty mala požadovať písomné potvrdenie tohto vyhlásenia, pretože prípadné dôkazné bremeno by bolo na jej strane.

Povinná strana v tomto vyhlásení nemusí uviesť dôvody odmietnutia splnenia svojho záväzku. „Je nerozhodné, či vo vyhlásení o nespĺnení záväzku sú uvedené dôvody, prečo záväzok nebude splnený, alebo nie.“⁶⁵

Z obsahu vyhlásenia však musí jednoznačne vyplývať vôľa povinného, že svoju povinnosť nesplní. Nestačí napríklad oznámenie o ohrození splnenia povinnosti, alebo o porušení povinnosti plniť.

⁶² Jakubovič, Záväzkové vzťahy a zabezpečovacie právne inštitúty v obch. práve, Bratislava, VESA SAV, 2004, s.186

⁶³ Rozhodnutie NS ČR sp.zn. 29Odo886/2002 zo dňa 17.12.2002, zdroj intern. stránka NS ČR

⁶⁴ Faldyna F. a kol. Obchodný zákonník s komentárom 2.díl, Praha: CODEX, 2000, s.180

⁶⁵ Kopáč, Obchodní kontrakty 1.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.295

Zákon tiež nestanovil ani lehotu, do ktorej môže oprávnená strana určiť lehotu pre dodatočné plnenie a ani dokedy má byť vykonané právo na odstúpenie od zmluvy. „Výkon obidvoch týchto práv však podlieha premlčaniu.“⁶⁶

3.4 Odstúpenie od zmluvy bez porušenia zmluvnej povinnosti.

Obchodný zákonník umožňuje odstúpiť od zmluvy bez porušenia od zmluvy aj napriek tomu, že odstúpenie od zmluvy je vo svojej právnej podstate sankciou. Táto možnosť pre oprávnenú stranu môže nastať:

- 1 Pri dodatočne zistenej nespôsobilosti dlžníka splniť záväzok (§ 326 ods.1 a 2 ObchZ)
- 2 Vzhľadom na dodatočné správanie sa povinnej strany pri príprave plnenia záväzku (§ 326 ods. 1 a 2 ObchZ)
- 3 Pri ohrození splnenia záväzku (§ 348 ods.1 ObchZ)
- 4 Vyhlásením o budúcom nesplnení povinnosti (§ 348 ods. 2 ObchZ)

Ide o prípady tzv. anticipovaného (predvídateľného) porušenia zmluvy, t.j. porušenia, ktoré ešte nenastalo, avšak okolnosti nasvedčujú tomu, že k nemu dôjde. Dôvodom takejto úpravy je umožnenie oprávnenej strane, aby sa vyviazala z takej zmluvy, ktorá s najväčšou pravdepodobnosťou nebude splnená, už v čase, keď sa nesplnenie zmluvných povinností druhou stranou stane zrejším, a teda aby oprávnená strana nemusela čakať až do času, keď k samotnému porušeniu zmluvy dôjde. Odstúpenie od zmluvy „v týchto prípadoch nemá sankčný charakter.“⁶⁷

Odlišnú povahu má odstúpenie od zmluvy pri zmarení účelu zmluvy. S tým sú spojené aj iné právne následky.

Jedným zo spôsobov odstúpenia od zmluvy oprávnenou stranou je v ustanovení § 326 ods.1 a 2 ObchZ. Toto ustanovenie sa týka len strany, ktorej zo zmluvy vyplýva povinnosť plniť skôr, ako vznikne povinnosť plnenia pre druhú stranu. Čiže „ak po uzavretí zmluvy sa stane zrejším, že druhá strana nesplní svoj záväzok vzhľadom k nedostatku svojej spôsobilosti alebo vzhľadom k svojmu chovaniu, môže oprávnená strana odstúpiť od zmluvy.“⁶⁸

⁶⁶ Kopáč, Obchodní kontrakty 1.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.295

⁶⁷ Eliáš, Kurs obch. práva-obch. záväzky 3.vyd., Praha, C.H.Beck, 2003, s.215

⁶⁸ Kopáč, Obchodní kontrakty 1.díl, Praha Prospektrum, 1993, s.296

„Nespôsobilosť povinnej strany musí teda existovať v dobe, keď je splatný záväzok osoby odstupujúcej do zmluvy.“⁶⁹ Strana, ktorá si už splnila svoj záväzok, nemá právo odstúpiť od zmluvy. Ak nie sú splnené tieto predpoklady (napr. ak ešte záväzok nie je splatný), oprávnená strana môže odstúpiť podľa § 348 ods.1 ObchZ (ohrozenie plnenia v budúcnosti), o ktorom sa zmienim v mojej práci neskôr.

Predpokladom odstúpenia od zmluvy je zrejmá nespôsobilosť povinnej strany splniť si svoj záväzok. Nespôsobilosť sa môže vykladať rôzne, ale môže ňou byť napríklad nedostatok odbornej spôsobilosti na splnenie záväzku, alebo finančná situácia dlžníka.

V prípade, ak veriteľ preukazuje nespôsobilosť dlžníka, musí sa opierať o objektívne skutočnosti, z ktorých vyplýva ohrozenie zmluvy. Táto nespôsobilosť sa pre oprávnenú osobu musí stať zrejmá až po uzavretí zmluvy. Túto neskoršiu zmenu okolností si „nie je možné vykladať rozširujúcim spôsobom – to tiež zdôrazňuje tretí odsek.“⁷⁰ Nespôsobilosť povinnej osoby pritom môže existovať už aj pred uzavretím zmluvy, ale dôležitý je moment, kedy sa o nespôsobilosti dozvie oprávnená osoba a ten musí byť až po uzavretí zmluvy.

Negatívne vymedzenie nespôsobilosti povinnej strany upravil zákonodarca tak, že ak dlžník v inom záväzkovom vzťahu nesplnil riadne a včas, nie je to dôvodom na odstúpenie od zmluvy pre nespôsobilosť (§ 326 ods.3 ObchZ). Je možné ju „však odvodiť pri notorickom neplnení záväzkov (napr. platobná neschopnosť)“⁷¹()

Ďalším dôvodom na odstúpenie od zmluvy upraveným v ustanovení § 326 ods.1 ObchZ môže byť aj správanie sa povinnej strany. Napríklad, ak povinná strana nevykonáva dostatočnú činnosť na splnenie záväzku.

Ak sú naplnené dôvody na spochybnenie splnenia záväzku povinnej strany, musí oprávnená strana poskytnúť druhej strane primeranú lehotu na zabezpečenie svojho záväzku (treba ju odlíšiť od primeranej lehoty pri nepodstatnom porušení zmluvy). Oprávnená strana pri poskytnutí lehoty na zabezpečenie musí zároveň aj odmietnuť splnenie svojho záväzku až do doby, kým povinná strana neposkytne zabezpečenie. Ak by oprávnená strana neodmietla splniť svoj záväzok, ale plnila by, stratila by možnosť odstúpenia od zmluvy. V prípade, že povinná strana nezabezpečí svoj záväzok do stanovenej lehoty, môže oprávnená strana od zmluvy odstúpiť.

⁶⁹ Kopáč, Obchodní kontrakty 1.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.297

⁷⁰ Štenglová, Plíva, Tomsa Obchodní zákoník, Praha, C.H.Beck, 2004, s.1014

⁷¹ Kopáč, Obchodní kontrakty 1.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.297

Zabezpečenie spočíva v ručení (§ 546 a násl. OZ), v zriadení záložného práva (§ 552 OZ), bankovej záruky a pod.

Keďže zákon umožňuje v týchto prípadoch „odstúpiť od zmluvy ešte pred porušením zmluvy, nevzniká osobe, ktorá od zmluvy odstúpila, nárok na náhradu škody.“⁷² Teda oprávnenej strane nevznikne nárok na náhradu škody na základe využitia právneho inštitútu odstúpenia od zmluvy (na rozdiel od odstúpenia od zmluvy pri zmarení účelu zmluvy, kde je tento nárok *expressis verbis* upravený v ustanovení § 357 ObchZ). Oprávnenej strane ale môžu vzniknúť náklady napr. s hľadaním nového zmluvného partnera a pod.. V takomto prípade by oprávnená strana mohla použiť na vymáhanie takto vzniknutých nákladov právnu úpravu v ustanovení § 384 ObchZ.

V prípade ak oprávnená strana má plniť až po splnení povinnej strany, táto úprava odstúpenia od zmluvy pre ňu neplatí. Jednoducho odmietne splniť svoj záväzok ešte predtým, ako splní svoj záväzok povinná strana (§325 ObchZ), alebo odstúpi od zmluvy podľa ustanovenia § 344 a násl. ObchZ.

Ďalší spôsob odstúpenia od zmluvy pri anticipovanom porušení zmluvy je upravený v ustanovení § 348 ods.1 ObchZ. Podľa tohto ustanovenia je možné od zmluvy odstúpiť, ak okolnosti (správanie povinnej strany, resp. iné okolnosti, napr. objektívneho charakteru) ešte pred určeným časom plnenia nasvedčujú, že „druhá strana svoju povinnosť nesplní a poruší tým zmluvu podstatným spôsobom.“⁷³ V takomto prípade oprávnená strana vyzve povinnú stranu, na poskytnutie dostatočnej zábezpeky a až po márnom uplynutí tejto lehoty (lehoty na poskytnutie dostatočnej zábezpeky, ktorá je stanovená formuláciou „bez zbytočného odkladu“) môže oprávnená strana odstúpiť od zmluvy (§ 348 ods.1 ObchZ). V takomto prípade vzniká právo na „vrátenie poskytnutého plnenia a na náhradu nákladov v súlade s § 351 ods.2 ObchZ.“⁷⁴

Dôležitým pojmom je ohrozenie splnenia povinnosti. Musí vyplývať buď „zo správania povinnej strany (napr. nevhodne použité suroviny k zhotoveniu diela) alebo z iných okolností.“⁷⁵ Nie je dôležité, či tieto okolnosti spôsobila povinná strana. Oprávnená strana môže ale odstúpiť len v prípadoch, keď nie je najmenších pochybností, že povinná strana podstatne poruší zmluvu (§ 345 ObchZ). Čiže toto

⁷² Kopáč, Obchodní kontrakty 1.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.297

⁷³ Kopáč, Obchodní kontrakty 1.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s. 297

⁷⁴ Pelikánová I, Komentář k Obchodnímu zákoníku, Praha, Linde, 1998, s.336

⁷⁵ Kopáč, Obchodní kontrakty 1.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.298

porušenie sa musí javiť pri rozumnom posudzovaní ako isté. Treba zdôrazniť, že v prípade, ak by sa jednalo o nepodstatné porušenie zmluvy, oprávnená strana nemôže použiť toto ustanovenie Obchodného zákonníka.

„Ak splnenie záväzku bolo včas dostatočným spôsobom zabezpečené, právo odstúpiť od zmluvy nevznikne a v prípade porušenia zmluvy vznikajú oprávnenej strane nároky z tohto zabezpečenia.“⁷⁶

Rozdiel medzi ustanovením § 348 ObchZ a ustanovením § 326 ObchZ je v tom, že oprávnená strana odstupuje podľa ustanovenia § 348 ods.1 ObchZ vtedy, keď je presvedčená (a povinná strana neposkytne zabezpečenie), že povinná strana si v budúcnosti nesplní svoj záväzok. Čiže toto oprávnenie majú obidve strany, bez ohľadu na to, ktorá strana plní skôr. Na rozdiel od situácie, keď oprávnená strana chce využiť ustanovenie § 326 ObchZ, kde toto právo má len jedna strana, a to tá, ktorá má podľa zmluvy plniť skôr. Právo na odstúpenie od zmluvy podľa tohto ustanovenia (§ 326 ObchZ) ale môže použiť len v čase, keď má zmluvnú povinnosť plniť. Ak oprávnená strana mala pochybnosti o plnení povinnej strany ešte pred dobou svojej povinnosti plniť, použije ustanovenie § 348 ObchZ.

Ďalšou právnou skutočnosťou, na základe ktorej vzniká právo na odstúpenie od zmluvy bez porušenia zmluvnej povinnosti je, ak povinná strana vyhlási, že svoju povinnosť nesplní (§ 348 ods.2 ObchZ). Takéto porušenie sa považuje za klasické anticipované porušenie zmluvy. Podľa môjho názoru v tomto prípade to už nie je predpoklad porušenia zmluvy, ale skôr istota, že zmluva bude porušená. Čiže oprávnená strana odstupuje na základe právnej skutočnosti doručenia tohto vyhlásenia, pretože každá rozumne uvažujúca osoba okamžite od doručenia tohto vyhlásenia, od zmluvy odstúpi. Aj keby povinná strana dodatočne zmenila názor a chcela by plniť, už by záväzok zanikol odstúpením od zmluvy oprávnenou stranou.

Vyhlásenie o nesplnení zmluvy má spĺňať všetky náležitosti, ktoré som už objasnil v tejto časti mojej práce (výklad k ustanoveniu § 346 ods.2 ObchZ). To znamená musí byť adresované oprávnenej strane, nie je povinná písomná forma a nie je potrebné uviesť dôvod, pre ktorý povinná strana nebude plniť. Je vhodné, aby oprávnený „požadoval dodržanie písomnej formy prejavu.“⁷⁷ Dôvodom je právna istota, pretože pri eventuálnom súdnom spore, by dôkazné bremeno bolo na strane oprávneného. Oprávnená strana môže odstúpiť od zmluvy okamžite, teda nemusí

⁷⁶ Kopáč, Obchodní kontrakty 1.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.298

⁷⁷ Pelikánová I, Komentář k Obchodnímu zákoníku, Praha, Linde, 1998, s.337

poskytnúť primeranú dodatočnú lehotu na plnenie a tiež nemusí poskytnúť povinnej strane lehotu na zabezpečenie záväzku.

Rozdiel medzi ustanovením § 346 ods.2 ObchZ a ustanovením § 348 ods.2 ObchZ (v ktorých je upravená možnosť odstúpenia od zmluvy pri vyhlásení povinnej strany o nesplnení záväzku) je v tom, že právo na odstúpenie podľa ustanovenia § 346 ods.2 ObchZ vzniká oprávnenej strane vtedy, ak povinná strana vyhlási nesplnenie svojho záväzku v dobe, keď už je v omeškaní. Ustanovenie § 348 ods.2 ObchZ použije oprávnená strana v tom prípade, ak povinná strana vyhlási, že nesplní svoj záväzok, ešte pred dobou plnenia vyplývajúcou zo zmluvy.

3.5 Odstúpenie od zmluvy na základe iných právnych skutočností.

V tomto bode sa budem venovať možnostiam odstúpenia od zmluvy, ktoré som oddelil od odstúpenia od zmluvy na základe anticipovaného porušenia zmluvy, aj keď niektorí autori ich zaraďujú medzi odstúpenie od zmluvy pri anticipovanom porušení zmluvy (viď Kopáč, Obchodní kontrakty 1.díl), pretože záväzok zaniká na základe iných právnych skutočností.

Medzi právne skutočnosti oprávňujúce k odstúpeniu od zmluvy patria:

- 1) Čiastočná nemožnosť plnenia záväzku (§ 352 ods.3 ObchZ)
- 2) Nemožnosť alternatívneho plnenia záväzku (§ 576 ObchZ)

Prvou právnou skutočnosťou oprávňujúcou k odstúpeniu od zmluvy je právo odstúpiť od zmluvy aj pre čiastočnú nemožnosť plnenia záväzku. V prípade, ak povinná strana nie je schopná plniť časť záväzku, je povinná splniť aspoň zostávajúcu časť. Zákon umožňuje oprávnenej strane „pri splnení stanovených predpokladov odstúpiť od zmluvy ohľadne zostatku tohto záväzku, aj keď u nej nedošlo k porušeniu zmluvy (§ 352 ods.3 ObchZ).“⁷⁸

Oprávnenej strane vznikne toto právo, ak zostávajúca časť vzhľadom ku svojej povahe alebo účelu, nemá pre ňu hospodársky význam. Týka sa to hlavne čiastočného plnenia a v oveľa menšej miere čiastkového plnenia z dôvodu, že čiastkové plnenie je oddeliteľné. Oprávnená strana v obchodno-právnom vzťahu môže odstúpiť od splniteľného zostatku len vtedy, ak pre ňu nesplnenie časti

⁷⁸ Kopáč, Obchodní kontrakty 1.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.299

záväzku stráca hospodársky význam. Toto riešenie je rozdielne od Občianskeho zákonníka, a to najmä pokiaľ ide o spôsob zániku záväzku. Ak pre veriteľa v občiansko-právnom vzťahu plnenie zostatku záväzku stratí hospodársky význam (a dlžník v dobe uzavretia zmluvy o tom vedel), zaniká záväzok v celom rozsahu (§ 575 ods.3 OZ). Teda veriteľ nemusí vykonať právny úkon odstúpenia od zmluvy.

Pri tomto spôsobe odstúpenia od zmluvy je dôležité, ako posúdiť stratu hospodárskeho záujmu. Zákon stanoví objektívne merítko pre posúdenie straty hospodárskeho záujmu oprávnenej osoby. Oprávnená strana stratí záujem na zostávajúcom plnení z dôvodu, ak je plnená časť objektívne hospodársky nevyužiteľná bez zostatku. To môže napríklad nastať pri dodávkach výrobných technológií, kde jednotlivé strojné zariadenia na seba nadväzujú. Ale v prípade, ak objednávateľ dodávky technológií vie nahradiť chýbajúce napr. strojné zariadenie ekvivalentným strojom od iného dodávateľa a celá technológia bude funkčná, nemôže objednávateľ (oprávnená strana) odstúpiť od zmluvy podľa ustanovenia § 352 ods.3 ObchZ.

Ak je už pri uzavretí zmluvy časť záväzku nesplniteľná, je zmluva zo zákona (§ 41 OZ) v tejto časti neplatná. V zostávajúcej časti je platná. Toto pravidlo neplatí, pokiaľ sa nesplniteľná časť záväzku, nedá oddeliť od zostatku záväzku.

V prípade, ak má dlžník možnosť voľby pri alternatívnom plnení a „jedno z možných plnení sa stane nemožným, obmedzuje sa záväzok len na plnenie, ktoré je uskutočniteľné.“⁷⁹ Oprávnenej osobe vznikne právo na odstúpenie od zmluvy len vtedy, ak túto nemožnosť spôsobí osoba, ktorá nemala právo voľby (§ 576 OZ). Táto prekážka má objektívny charakter, čiže nezáleží či bola spôsobená úmyselne, alebo nie. Osoby, ktoré môžu spôsobiť prekážku splnenia jednej z alternatív, môžu byť napr. zamestnanci, štatutárny zástupca ale aj tretie osoby, ktoré táto osoba použila na splnenie svojej povinnosti. „Odstúpiť od zmluvy je možné ihneď po vzniknutej nemožnosti alternatívneho plnenia a pre výkon tohto práva nie je stanovená lehota.“⁸⁰

⁷⁹ Kopáč, Obchodní kontrakty 1.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.300

⁸⁰ Kopáč, Obchodní kontrakty 1.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.301

3.6 Zánik fixnej zmluvy

Fixnými zmluvami rozumieme „zmluvy, pri ktorých je zrejmé, že veriteľ má záujem na splnení zmluvy iba do určitého presne určeného času.“⁸¹ Od ostatných zmlúv sa teda fixné zmluvy líšia až v momente, keď dôjde k omeškaniu dlžníka.

Právnu úpravu fixných zmlúv obsahuje ustanovenie § 349 ods.3 ObchZ, ktoré je systematicky zaradené do ustanovení Obchodného zákonníka o odstúpení od zmluvy, čo je vzhľadom na to, že záväzok zaniká nie odstúpením od zmluvy, ale uplynutím času, nelogické. Rovnaké sú len právne následky obidvoch druhov zániku nesplneného záväzku.

Podľa uvedeného ustanovenia Obchodného zákonníka fixný charakter záväzku má vyplynúť z obsahu zmluvy. Bude tomu tak, ak to bude vyjadrené explicitne, ale aj keď to bude z obsahu jednotlivých zmluvných ustanovení vyplývať len nepriamo. Treba prihliadať aj na „obchodné zvyklosti zachovávané všeobecne v príslušnom obchodnom odvetví“⁸², ale aj treba brať ohľad na rokovania o uzavretí zmluvy a praxe, ktorú medzi sebou zaviedli (§ 266 ObchZ).

Porušenie fixnej zmluvy je potrebné odlišiť hlavne od podstatného porušenia zmluvy. Pri podstatnom porušení zmluvy musí oprávnená strana vykonať právny úkon odstúpenia od zmluvy. Ak ho nevykoná, môže odstúpiť od zmluvy ako pri nepodstatnom porušení zmluvy, tzn. musí vykonať právny úkon odstúpenia od zmluvy po poskytnutí dodatočnej primeranej lehoty. Pri fixnej zmluve záväzok zaniká uplynutím času, čiže oprávnená strana nemusí vykonať žiadny právny úkon. K zániku fixných zmlúv dochádza zo zákona začiatkom omeškania dlžníka, teda bez akéhokoľvek prejavu vôle veriteľa. Jedinou možnosťou, ako zabrániť tomuto spôsobu zániku záväzku je oznámenie veriteľa, že na plnení záväzku trvá. Takéto oznámenie však veriteľ musí vykonať ešte pred začatím omeškania dlžníka. Ďalším rozdielom je, že právo na odstúpenie od zmluvy majú obidve zmluvné strany, zatiaľ čo fixná zmluva zaniká len omeškaním dlžníka. To potvrdzuje aj rozhodnutie Vrchného súdu v Prahe: „Ustanovenie § 349 ods.3 ObchZ spojuje zánik zmluvy len s omeškaním

⁸¹ Suchoža a kol. Obchodný zákonník a súvisiace predpisy – Komentár, Bratislava: EUROUNION, 2003, s. 699

⁸² Jakubovič, Záväzkové vzťahy a zabezpečovacie právne inštitúty v obch. práve, Bratislava, VESA SAV, 2004, s.194

dlžníka, nie s omeškaním veriteľa. U fixnej zmluvy má len omeškanie dlžníka za následok zánik zmluvy.⁸³

Kedže v zmysle ustanovenia § 349 ods.3 ObchZ pri zániku fixnej zmluvy v dôsledku omeškania dlžníka nastávajú účinky odstúpenia od zmluvy, znamená to, že sa na tento spôsob zániku záväzku vzťahujú najmä ustanovenia §§ 349 ods.1 a 351 ObchZ.

Problematika čiastočného alebo postupného čiastkového plnenia sa môže týkať aj problematiky fixného záväzku. Aj v tomto prípade „je nevyhnutné aplikovať ustanovenie § 349 ods.3 ObchZ.“⁸⁴

3.7 Účinky odstúpenia od zmluvy.

Doručením oznámenia oprávnenej strany o odstúpení od zmluvy povinnej strane „zanikajú v zásade všetky práva a povinnosti strán zo zmluvy.“⁸⁵ Zaniká teda záväzok nielen strany, ktorá porušila zmluvu, ale aj záväzok strany, ktorá od zmluvy odstúpila. V obchodných vzťahoch na rozdiel od občianskeho zákonníku ex nunc. Ustanovenie § 351 ods.1 ObchZ je nutné interpretovať tak, že „môžu zaniknúť len tie práva a povinnosti, ktoré už nezanikli predtým.“⁸⁶

Výnimku, týkajúcu sa zániku práv a povinností zmluvy zaniknutej v dôsledku odstúpenia od zmluvy, tvorí ustanovenie § 351 ods.1 druhá veta ObchZ, keď zachováva nasledovné typy ustanovenia zrušenej zmluvy: ustanovenia určujúce právny režim zmluvy (napr. voľba práva, voľba zákona, rozhodcovská doložka atď.), následky porušenia zmluvy (nárok na náhradu škody, zmluvná pokuta), ustanovenia podľa prejavenej vôle zmluvných strán a ustanovenia, ktoré svojou povahou majú trvať aj po ukončení zmluvy (napr. povinnosť mlčanlivosti). Zachovanie nároku na zmluvnú pokutu okrem § 302 ObchZ potvrdzuje aj rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR „zmluvná pokuta v dôsledku odstúpenia od zmluvy nezaniká, ak vznikla ešte pred odstúpením od zmluvy...“⁸⁷ Zákon považuje dohodu o voľbe práva v medzinárodnom obchode za samostatnú dohodu. Odstúpenie od zmluvy sa netýka tejto dohody, aj keď je zahrnutá do ustanovení tvoriacich obsah zmluvy, ktorá zanikla odstúpením.

⁸³ Rozsudok Vrchného súdu v Prahe, zo dňa 14.7.2004, sp.zn.5Cmo82/2004

⁸⁴ Jakubovič, Záväzkové vzťahy a zabezpečovacie právne inštitúty v obch. práve, Bratislava, VESA SAV, 2004, s.189

⁸⁵ Kopáč, Obchodní kontrakty 1.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.306

⁸⁶ Pelikánová, Komentář k Obchodnímu zákoníku 3.díl, Praha, Linde, 1998, s.339

⁸⁷ Rozhodnutie NS ČR sp.zn. 33Odo131/2003 zo dňa 25.6.2003, zdroj intern stránka NS ČR

Osobitným, v zákone priamo neriešeným problémom, je otázka, či v prípade zániku zmluvy v dôsledku odstúpenia od zmluvy zanikajú úroky z omeškania prirastené k peňažnému záväzku od omeškania dlžníka do zániku zmluvy. Vzhľadom na to, že úroky z omeškania majú povahu paušalizovanej náhrady škody, možno konštatovať, že úroky z omeškania zostávajú zachované aj po zániku zmluvy. „Nárok na úrok z omeškania sa však započítava na náhradu škody (§ 369 ObchZ).“⁸⁸

Zmluvné strany si môžu dohodnúť, ktoré zmluvné ustanovenia (práva a povinnosti) budú platiť aj po ukončení zmluvy. Tento prejav vôle zmluvných strán môže byť vyjadrený priamo v zmluve, ale stačí ak túto vôľu vyjadria aj mimo rámec zmluvy, prípadne po jej uzavretí. Vyžaduje sa ale zhodný prejav vôle (dohoda), čiže nestačí len jednostranné vyhlásenie jednej z nich.

Strany sa môžu dohodnúť aj o spôsobe riešenia sporu, týkajúceho sa zaniknutej zmluvy. Toto dojednanie má samostatnú povahu a môže mať formu:

- 1 Prorogácie (strany si dojednávajú miestnu príslušnosť súdu).
- 2 Rozhodcovskej doložky.

Z rozhodcovskej doložky vyplýva dohoda strán, že spory vyplývajúce z danej zmluvy bude riešiť rozhodcovský súd a nie miestne príslušný súd. V prípade, ak niektorá strana odstúpila od zmluvy a bolo v zmluve zahrnuté aj dojednanie o riešení sporu, bude miestne príslušný súd alebo rozhodcovský súd rozhodovať aj o tom, či vzniklo právo na odstúpenie od zmluvy a aké následky sú s tým spojené.

Vylúčenie spätnej účinnosti odstúpenia od zmluvy má v obchodno-právnej oblasti ešte jeden dôležitý právny význam. Možnosť odstúpenia od zmluvy pri porušení zmluvnej povinnosti, nemá vplyv na prechod vlastníckeho práva z predávajúceho na kupujúceho. Nadobúdateľ nie je obmedzený pri nakladaní s vecou, vrátane možnosti ju predať. Tento výklad potvrdzuje aj Rozsudok Najvyššieho súdu ČR: „Skutočnosť, že kupujúci vec predal ďalšej osobe ešte predtým, než sám zaplatil pôvodnému vlastníkovi veci, nemá vplyv na právo pôvodného vlastníka odstúpiť od zmluvy pre nezaplatenie ceny.“⁸⁹ Toto právo nadobúdateľ stratí až v dobe účinnosti odstúpenia od zmluvy. Vtedy mu vznikne povinnosť predmet plnenia vrátiť. V tejto súvislosti je dôležité, či tretia osoba

⁸⁸ Pelikánová, Komentář k Obchodnímu zákoníku 3.díl, Praha, Linde, 1998, s.344

⁸⁹ Rozsudok NS ČR, sp.zn.29Cdo2568/2000, zo dňa 24.9.2003, zdroj intern. stránka NS ČR

nadobudla práva v dobrej viere. V takom prípade treba „prihliadnuť k súkromnoprávnemu princípu ochrany dobrej viery.“⁹⁰

V prípade, ak predávajúci chce byť chránený predtým, aby kupujúci vec predal tretej osobe ešte skôr, ako zaplatí predávajúcemu kúpnu cenu, musí si v zmluve dohodnúť výhradu vlastníckeho práva do zaplatenia kúpnej ceny (§ 445 ObchZ). Bez tejto výhrady vlastníckeho práva môže kupujúci vec predať tretej osobe, aj keď ešte nezaplatil kúpnu cenu. Predávajúci nemá právo požadovať vec od osoby, ktorej ju kupujúci, aj keď neoprávnene, predal. Výnimku tvorí prípad, ak tretia osoba vedela, že kupuje vec od nevlastníka.

Pri posudzovaní doby, ku ktorej práva a povinnosti zanikajú, je treba rozlišovať medzi účinkami predchádzajúceho plnenia záväzku a účinkami porušenia povinností zo zmluvy. V prípade, ak odstupujúca strana už predtým plnila, zaniká jej záväzok nie splnením, ale odstúpením od zmluvy. Čiže jej plnenie sa uskutočnilo z dôvodu, ktorý dodatočne odpadol a odstupujúca strana má právo na jej vrátenie. Právo na vrátenie plnenia sa však neopiera o „bezdôvodné obohatenie upravené Občianskym zákonníkom (§ 451 ods.2), ale o zvláštnu úpravu obsiahnutú v Obchodnom zákonníku (§ 351 ods.2).“⁹¹ Obdobné právo na vrátenie predchádzajúceho plnenia patrí aj povinnej strane. V mnohých prípadoch však nebude možné plnenie vrátiť. V týchto prípadoch bude nutné poskytnúť peňažnú náhradu. V prípade, že poskytnuté plnenie malo povahu peňažného záväzku, vráti zmluvná strana spolu so samotnou istinou aj úroky vo výške dohodnutej alebo podporne stanovenej v ustanovení § 502 ObchZ. Keďže ustanovenie § 349 ObchZ je dispozitívne, strany sa môžu dohodnúť na odlišnom režime vrátenia si plnenia.

Ďalším následkom odstúpenia od zmluvy je, že určité práva a povinnosti vznikajú aj z odoslania predmetu plnenia druhej strane. Odstupujúca strana má nárok na náhradu účelne vynaložených nákladov, v súvislosti s nákladmi na vrátenie plnenia. Nie je totiž možné pripustiť, aby bola v dôsledku odstúpenia znevýhodnená. Povinnosť nahradiť tieto náklady oprávnenej strane má strana, voči ktorej bolo uplatnené právo na odstúpenie (porušujúca strana). A to ako náklady súvisiace s plnením, ktoré poskytla, tak náklady spojené s vrátením plnenia (§ 351 ods.2 ObchZ).

⁹⁰ Pelikánová, Komentář k Obchodnímu zákoníku, Praha, Linde, 1998, s.344

⁹¹ Kopáč, Obchodní kontrakty 1.díl, Praha, Prospektum, 1993, s.306

Následkom odstúpenia od zmluvy je aj zachovanie nároku na náhradu škody oprávnenej strany. Povinnosť k náhrade škody zmierňuje čo do rozsahu § 385 ObchZ, ktorý sankcionuje nevyužitie možnosti k uzavretiu krycieho obchodu. Podľa tohto ustanovenia ak odstúpila od zmluvy poškodená strana, nemá nárok na náhradu škody, ktorá vznikla tým, že nevyužila včas možnosť uzavrieť náhradnú zmluvu (k rovnakému účelu). Nárok na náhradu škody nevzniká pri odstúpení od zmluvy podľa ustanovenia § 749 ods.1 ObchZ, ktorý sa týka zmluvy o výhradnom predaji.

Dôležitou otázkou je aj osud akcesorických záväzkov (záložné právo, ručenie) po prípadnom oprávnenom odstúpení od zmluvy.

Vznik, rozsah plnenia a osud záložného práva je nerozlučne spojený so vznikom, rozsahom a osudom pohľadávky. Donedávna otázka trvania záložného práva v prípade zániku zabezpečenej pohľadávky na základe odstúpenia od zmluvy o úvere nebola riešená v právnej úprave a prevládal právny názor, že záložné právo nezaniká v prípade, keď veriteľ založenej pohľadávky podľa ustanovenia § 351 ObchZ od zmluvy odstúpil. Potvrďuje to aj rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR: „Ak vyplýva z vôle prejavenej v zmluve o úvere aj z povahy zabezpečovacích inštrumentov, že i po odstúpení od zmluvy o úvere má trvať zmluvné zabezpečenie, vzťahuje sa toto zabezpečenie nielen na základný záväzok zo zmluvy o úvere....., ale aj na záväzok vrátiť zaplatenú časť úveru s príslušenstvom.“⁹²

Zákomom č.317/2001 Sb. zákonodarca zaradil do Občianskeho zákonníka ustanovenie § 172, podľa ktorého záložné právo nezaniká, ak sa vzťahuje aj na nároky záložného veriteľa z odstúpenia od zmluvy, podľa ktorej vznikla zabezpečená pohľadávka (§ 155 ods.5 OZ). Čiže záložné právo zaniká len v prípade, ak si zmluvné strany dojednávajú zánik záložného práva po odstúpení od zmluvy.

V prípade odstúpenia od zmluvy o úvere, nezaniká zabezpečenie záväzku ručením, ale len sa menia niektoré podmienky, za ktorých je dlžník povinný plniť. „Nezaniká tak ani povinnosť ručiteľa, ktorý sa zmluvne zaviazal uspokojiť veriteľa v prípade, že dlžník nezaplatí pohľadávku z poskytovaného úveru.“⁹³ Dôvodom je účel záväzku, ktorým je ochrana práv veriteľa. Ten by sa nemal ocitnúť v horšom postavení, než v akom bol pred odstúpením od zmluvy.

V praxi je vcelku bežné, že v jednej listine je obsiahnutých viac zmlúv. Niekedy si strany ani neuvedomia, že neuzavreli jednu zmluvu, ale niekoľko zmlúv. Ak jedna

⁹² Rozhodnutie NS ČR, sp.zn. 32Cdo1066/98, zo dňa 21.4.1999, zdroj intern. stránka NS ČR

⁹³ Eliáš, Kurs obch. práva- Obch. záväzky 3.vyd., Praha, C.H.Beck, 2003, s.212

zo strán oprávnene odstúpi od jednej z nich, je potrebné riešiť otázku zostávajúcich. Najdôležitejšia zásada, ktorá umožňuje rozlíšiť tzv. viazané (závislé) zmluvy, je formulovaná v § 275 ObchZ. „Zánik jednej zo závislých zmlúv iným spôsobom než splnením spôsobuje zánik všetkých zmlúv.“⁹⁴ Preto odstúpenie od jednej zo závislých zmlúv bude znamenať zánik všetkých zmlúv.

4. ODSŤÚPENIE OD ZMLUVY PRI JEDNOTLIVÝCH POMENOVANÝCH ZMLUVÁCH.

4.1 Vzťah medzi všeobecnou právnou úpravou odstúpenia od zmluvy a právnou úpravou obsiahnutou pri jednotlivých pomenovaných zmluvách.

Zákonodarca pri niektorých pomenovaných zmluvách považoval za potrebné spresniť, alebo konkretizovať všeobecnú úpravu odstúpenia od zmluvy. Najpodrobnejšie to upravil u kúpnej zmluvy, pri zmluve o dielo a pri úverovej zmluve. Pri ďalších zmluvách (napr. zmluva o uložení veci, skladovaní atď.) upravil len niektoré špecifické dôvody odstúpenia od zmluvy a ostatnými zmluvami sú tie, kde sa použije len všeobecná úprava odstúpenia od zmluvy. Čiže je to úprava *lex specialis*, ktorá spresňuje, alebo konkretizuje predpoklady (prípadne dôvody) odstúpenia od zmluvy a má prednosť pred úpravou *lex generalis* (§ 344 a nasl. ObchZ), ktorá sa môže použiť subsidiárne. Všetky špeciálne ustanovenia odstúpenia od zmluvy sú dispozitívne (§ 263 ObchZ), čiže zmluvné strany si môžu odstúpenie od zmluvy upraviť odlišne od Obchodného zákonníka.

Pri niektorých pomenovaných zmluvách teda zákonodarca považoval za potrebné upraviť špecifické predpoklady, dôvody alebo následky odstúpenia zmluvy. Dôvodom tejto špecifickej úpravy je v niektorých prípadoch zlepšenie postavenia povinnej alebo oprávnenej strany (napr. kúpna zmluva, zmluva o dielo), v iných prípadoch spresnenie všeobecnej právnej úpravy (napr. úverová zmluva).

Jednou z najpodstatnejších špecifických právnych úprav odstúpenia od zmluvy pri pomenovaných zmluvách je právna úprava odstúpenia od kúpnej zmluvy podľa ustanovenia § 441 ObchZ pri dodaní vadného tovaru. Osobitnou podmienkou pre odstúpenie od zmluvy podľa tejto špeciálnej úpravy je, že kupujúci musí včas,

⁹⁴ Pelikánová, Komentář k Obchodnímu zákoníku 3.díl, Praha, Linde, 1998, s.344

teda bezodkladne oznámiť predávajúcemu vady tovaru (§ 441 ods.1 ObchZ). Ak nesplní túto podmienku, stráca (v zásade) právo na odstúpenie od zmluvy. Ďalším predpokladom je, že kupujúci vie vrátiť vadný tovar v stave, v akom ho dostal (§ 441 ods.2 ObchZ). Obchodný zákonník v ustanovení § 441 ods. 3 a 4 upravil určité výnimky, kedy odstúpeniu od kúpnej zmluvy nebráni nemožnosť vrátenia vadného tovaru zo strany kupujúceho. Vrátenie vadného tovaru predávajúcemu je však treba považovať nielen za predpoklad na odstúpenie od zmluvy, ale aj za následok odstúpenia od zmluvy (pri odstúpení od zmluvy podľa všeobecnej právnej úpravy totiž prichádza do úvahy aj peňažná náhrada za plnenie, ktoré nie je možné vrátiť).

Zákonodarca upravil rozdielne aj špecifické následky dodania vadného tovaru. Právo na okamžité odstúpenie od zmluvy má len kupujúci a to len pri podstatnom porušení zmluvy (§ 436 ObchZ). Pri nepodstatnom porušení zmluvy (§ 437 ObchZ) právo na odstúpenie od kúpnej zmluvy v zásade nemá, okrem ustanovenia § 437 ods.5 ObchZ, ktoré sa však použije až po využití možností na odstránenie väd tovaru. Podstatné porušenie zmluvy a aj primeraná dodatočná lehota je definovaná vo všeobecných ustanoveniach o odstúpení od zmluvy (§ 344 a nasl. ObchZ).

Špecifická právna úprava odstúpenia od kúpnej zmluvy pri vadách tovaru sa použije aj vo vzťahu k zmluve o dielo. Jedným z podstatných rozdielov špeciálnej úpravy odstúpenia od zmluvy o dielo oproti všeobecnej právnej úprave, ale aj oproti špecifickej úprave odstúpenia od kúpnej zmluvy pri vadách tovaru, je odstúpenie od zmluvy o dielo, ak je predmetom záväzkového vzťahu nehnuteľnosť. Vtedy odstupujúca strana nemôže vrátiť predmet plnenia (§ 565 ObchZ), ale aj napriek tomu môže odstúpiť od zmluvy. To isté platí aj pre údržbu, úpravu a opravu vecí.

Zákonodarca upravil aj špecifické dôvody pre možnosť využitia práva na odstúpenie od zmluvy pri jednotlivých pomenovaných zmluvách.

Typický špecifický dôvod pre odstúpenie od zmluvy je upravený napr. v zmluve o úvere, kde podľa ustanovenia § 507 ObchZ, ak dlžník použije peňažné prostriedky na iný účel, ako bol zaviazaný z úverovej zmluvy, môže veriteľ odstúpiť od zmluvy. Toto ustanovenie sa však nedá použiť napr. pri tzv. amerických hypotekárnych úveroch, kde dlžník zaťaží nehnuteľnosť hypotékou a peňažné prostriedky poskytnuté veriteľom, môže použiť na ľubovoľný účel. Aj pri ďalších pomenovaných zmluvách sú upravené špecifické dôvody pre odstúpenie od zmluvy, ktorým sa budem venovať neskôr v tejto časti mojej práce.

Ďalším špecifickým následkom odstúpenia od zmluvy je napr. pri zmluve o predaji podniku, že kupujúci zostáva zviazaný z niektorých zmlúv, ktoré uzavrel od prevzatia podniku do odstúpenia od zmluvy (napr. pracovné zmluvy).

4.2 Odstúpenie od zmluvy pri kúpnej zmluve, vrátane súvisiacich zmlúv.

Kúpna zmluva je jedným zo základných zmluvných typov a aj najpoužívanejším. Jej právna úprava je v ustanoveniach §§ 409 až 475 ObchZ a je prevažne dispozitívnej povahy.

Podľa ustanovenia § 409 ObchZ kúpna zmluva predstavuje dohodu ktorou sa jedna strana (predávajúca) zaväzuje dodať druhej strane (kupujúci) hnutelnú vec (tovar) určenú jednotlivo alebo čo do množstva a druhu a previesť na ňu vlastnícke právo k tejto veci a kupujúci sa zaväzuje zaplatiť kúpnu cenu.

Predmetom kúpnej zmluvy je výlučne hnutelná vec. V prípade, ak je predmetom kúpnej zmluvy nehnuteľnosť, riadi sa takáto zmluva Občianskym zákonníkom.

Kúpna zmluva môže byť z hľadiska základného záväzku predávajúceho (dodanie tovaru) porušená podstatne, alebo nepodstatne. Podľa spôsobu porušenia zmluvy, si môže oprávnená strana zvoliť ďalší postup. Ak tovar nie je dodaný riadne a včas, avšak nejde o vady tovaru (v zmysle § 420 ObchZ), kupujúci môže odstúpiť od zmluvy podľa všeobecnej právnej úpravy (§ 344 a nasl. ObchZ). V prípade väd tovaru, kupujúci môže použiť špecifickú právnu úpravu, ktorá je upravená v ustanovenia §§ 436, 437 a 441 ObchZ.

Pri podstatnom porušení zmluvy pre dodanie vadného tovaru má kupujúci v zmysle ustanovenia § 436 ObchZ okrem iných aj právo na odstúpenie od zmluvy.

Podstatné porušenie zmluvy vyplýva z ustanovenia § 345 ods.2 ObchZ a „k tomuto obecnému vymedzeniu nie je pre kúpnu zmluvu žiadny špecifický doplnok.“⁹⁵ Pri podstatnom porušení zmluvy pre vady tovaru má kupujúci širokú voľbu možností, ktorú môže uplatniť voči predávajúcej strane. Prvým krokom, ktorý by kupujúci mal urobiť, je oznámiť vady tovaru predávajúcemu (§ 436 ods.2 ObchZ). Ak kupujúci neoznámí podstatné vady tovaru včas, stráca právo na okamžité odstúpenie od zmluvy. Čiže kupujúci v tomto prípade odstupuje od zmluvy v dvoch krokoch, prvým je oznámenie väd a druhým samotný právny úkon odstúpenia od zmluvy (§ 441

⁹⁵ Štenglová, Plíva, Tomsa Obchodní zákoník, Praha, C.H.Beck, 2004, s.1100

ObchZ). Obchodný zákonník predpokladá, že kupujúci spojí tieto dva právne úkony do jedného, alebo si bez priesťahov zvolí nárok z väd tovaru po oznámení väd, teda môže si zvoliť aj odstúpenie od kúpnej zmluvy. V prípade, ak si kupujúci zvolí ako nárok z väd tovaru odstúpenie od zmluvy, nemôže bez súhlasu predávajúceho tento nárok meniť. Ďalšou podmienkou pre možnosť odstúpenia od zmluvy je, že kupujúci môže vrátiť tovar, ktorý dostal od predávajúceho v nezmenenom stave (§ 441 ods.2 ObchZ). Ustanovenie § 441 ods.3 Obchodného zákonníka upravuje výnimky z tejto podmienky.

V prípade, ak predávajúci oznámi kupujúcemu, že nesplní iný nárok za podstatnú vadu tovaru (napr. neodstráni vady tovaru), prípadne v primeranej dodatočnej lehote neodstráni vady tovaru, môže kupujúci od zmluvy odstúpiť (§ 436 ods.2 ObchZ). Túto primeranú dodatočnú lehotu ale treba odlišiť od rovnakej lehoty pri nepodstatnom porušení zmluvy. V tomto prípade (dodatočná primeraná lehota pri vadách tovaru) ide o podstatné porušenie zmluvy a kupujúci má právo vybrať si určitý nárok za dodanie tovaru s vadami (napr. odstránenie väd opravou) a poskytnúť predávajúcemu dodatočnú primeranú lehotu na splnenie. Ak predávajúci neodstráni vady v primeranej lehote (príp. oznámi, že odmieta odstrániť vady), nie je kupujúci „časovo obmedzený pri voľbe medzi právom požadovať zľavu z kúpnej zmluvy a právom odstúpiť od zmluvy.“⁹⁶

Odstúpenie od kúpnej zmluvy zo strany kupujúceho na základe oznámenia predávajúceho o tom, že vady tovaru neodstráni (§ 436 ods.2 ObchZ), možno považovať za špecifickú právnu úpravu anticipovaného odstúpenia od zmluvy vo vzťahu ku kúpnej zmluve.

V prípade, ak kupujúci neoznámil bez zbytočného odkladu predávajúcemu zvolený nárok, „zmenia sa len práva, aké má kupujúci pri vadách tovaru zodpovedajúcich pre nepodstatné porušenie zmluvy.“⁹⁷ Pri nepodstatnom porušení zmluvnej povinnosti kupujúci v zásade nemá právo odstúpiť od zmluvy. Môže len požadovať odstránenie väd, alebo zľavu z kúpnej ceny. Pre kupujúceho v tomto prípade nie je stanovená žiadna lehota pre voľbu práva, okrem prípadu v ustanovení § 437 ods.5 ObchZ.

Kupujúci môže odstúpiť od kúpnej zmluvy (pri nepodstatnom porušení zmluvy) len v prípade, ak už buď pri stanovení primeranej dodatočnej lehoty (§ 437 ods.5

⁹⁶ Kopáč, Obchodní kontrakty 2.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.421

⁹⁷ Kopáč, Obchodní kontrakty 2.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.421

ObchZ), alebo neskôr predávajúceho upozornil na úmysel odstúpiť od zmluvy. Čiže kupujúci okrem stanovenia dodatočnej primeranej lehoty na určitý nárok (nepatrí sem odstúpenie od zmluvy), musí predávajúceho upozorniť, že v prípade nesplnenia si svojich povinností, odstupuje od zmluvy. Ak kupujúci neodstúpi od zmluvy po uplynutí tejto dodatočnej primeranej lehoty (alebo neuplatní nárok na zľavu z kúpnej ceny) je stanovené, že „predávajúci je povinný dodať chýbajúci tovar a odstrániť právne vady tovaru.“⁹⁸

Predávajúci môže sám oznámiť kupujúcemu, že vady odstráni v určitej lehote. Ak kupujúci bez zbytočného odkladu neoznami nesúhlas s lehotou, ktorú navrhol predávajúci na odstránenie väd, nemôže do uplynutia lehoty stanoviť kratšiu lehotu pre odstránenie väd. Po márnom uplynutí tejto lehoty, môže kupujúci požadovať zľavu z kúpnej zmluvy alebo od zmluvy odstúpiť (§ 437 ods.5 ObchZ).

V prípade, ak sú vady neodstrániteľné (neopraviteľné), je predávajúci povinný dodať náhradný tovar. Ak predávajúci nie je schopný nahradiť tento tovar, môže kupujúci požadovať zľavu z kúpnej ceny, alebo odstúpiť od zmluvy.

Ak kupujúci odstúpi od zmluvy pre vady tovaru, má povinnosť vrátiť tento tovar predávajúcemu v rovnakom stave, v akom ho dostal. Účinnosť odstúpenia od zmluvy nastane, až keď si kupujúci túto svoju povinnosť splní (§ 441 ods.2 ObchZ). Ak kupujúci z tohto dôvodu nemôže odstúpiť od zmluvy (napr. tovar sa stratí, poškodí, zničí atď), môže požadovať zľavu z kúpnej ceny. Negatívne vymedzenie je upravené preto, aby bol „kupujúci chránený, pokiaľ sám postupoval tak, ako sa od riadneho podnikateľa očakáva.“⁹⁹ V ustanovení § 441 ods.3 a 4 ObchZ je právna úprava možnosti odstúpenia od zmluvy bez vrátenia tovaru v stave, v akom ho dostal v prípade, že nemožnosť vrátenia tovaru nie je spôsobená konaním alebo opomenutím kupujúceho. „Právo odstúpiť od zmluvy nie je dotknuté, ak škoda na tovare bola spôsobená náhodne, alebo jednaním osôb, za ktoré kupujúci nezodpovedá.“¹⁰⁰ Ak kupujúci nespravil opatrenia, aby zabránil tejto škode, nie je oprávnený od zmluvy odstúpiť a môže mu vzniknúť povinnosť k náhrade škody.

Ustanovenie § 441 ods. 4 ObchZ upravuje aj prípad, keď kupujúci ešte pred zistením väd dodaný tovar čiastočne spotreboval obvyklým spôsobom. V zmysle tohto ustanovenia má kupujúci právo odstúpiť od zmluvy a povinnosť vrátiť zostatok

⁹⁸ Marek, Obchodněprávní smlouvy, Brno, Juridica, 2001, s.111

⁹⁹ Štenglová, Plíva, Tomsa Obchodní zákoník, Praha, C.H.Beck, 2004, s.1105

¹⁰⁰ Kopáč, Obchodní kontrakty 2.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.425

nespotrebovaného tovaru a poskytnúť predávajúcemu náhradu do výšky prospechu z použitého tovaru.

V prípade, že kupujúci použije riadnym spôsobom tovar už po objavení väd, nemá právo na odstúpenie od zmluvy. Kupujúci v tomto prípade však môže požadovať zľavu z kúpnej ceny.

Pri dodaní vadného tovaru vznikajú aj iné následky porušenia zmluvy. K nim patrí vznik nároku na náhradu škody, alebo nárok na zmluvnú pokutu. V prípade, ak bola v kúpnej zmluve dojednaná aj zmluvná pokuta, „odstúpením od zmluvy tento nárok zostáva zachovaný.“¹⁰¹ Vyplýva to aj z ustanovenia § 302, § 440 ods.1 ObchZ.

Predávajúci je oprávnený odstúpiť od zmluvy pri omeškaní kupujúceho podľa všeobecnej právnej úpravy (§ 344 ObchZ) Kupujúci má povinnosť zaplatiť kúpnu cenu a prevziať tovar. Väčšinou je to nepodstatné porušenie zmluvy, takže predávajúci je oprávnený odstúpiť od zmluvy po uplynutí dodatočnej primeranej lehoty (§ 346 ObchZ).

V prípade, ak kupujúci mal povinnosť zabezpečiť zaplatenie kúpnej ceny a nesplnil túto povinnosť, „môže predávajúci odoprieť dodanie tovaru do doby odovzdania týchto dokladov.“¹⁰² V zmysle § 454 ObchZ predávajúci musí určiť výslovne (*expressis verbis*) dodatočnú primeranú lehotu, do uplynutia ktorej má kupujúci splniť svoju povinnosť (zabezpečiť zaplatenie kúpnej ceny). Ak ju v dodatočnej primeranej lehote kupujúci nesplní, môže predávajúci od zmluvy odstúpiť (§ 454 ObchZ).

Ak kupujúci odstúpil od zmluvy a v primeranej dobe po tomto odstúpení uskutočnil náhradnú kúpu tovaru, „jeho vzniknutý nárok na náhradu škody zahŕňa aj rozdiel medzi cenou dojednanou v zaniknutej zmluve a vyššou cenou dohodnutou v náhradnej kúpe.“¹⁰³ Čiže v prípade, ak si kupujúci kúpi náhradný tovar po odstúpení od zmluvy a v primeranej lehote v rovnakej cene (prípadne nižšej), ako bola dojednaná v pôvodnej zmluve, nevznikne mu nárok na náhradu škody z tohto dôvodu. V prípade predávajúceho (ktorý od zmluvy odstúpil) táto škoda vzniká, ak predá tovar za nižšiu cenu, ako bola dohodnutá v zaniknutej zmluve.

Ak nedôjde k náhradnej kúpe (predaju) má oprávnená strana nárok na náhradu škody spočívajúcej v rozdieli medzi kúpnou zmluvou dojednanou v zmluve a cenou

¹⁰¹ Rozhodnutie NS ČR sp.zn. 29Odo166/2001 zo dňa 6.5.2001

¹⁰² Marek, Obchodněprávní smlouvy, Brno, Juridica, 2001, s.119

¹⁰³ Kopáč, Obchodní kontrakty 2.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.438

dosahovanou u tovaru rovnakého druhu (akosti). To znamená, že kupujúcemu vzniká nárok na náhradu škody len v prípade, ak je cena tovaru rovnakého druhu (akosti) vyššia, ako cena dohodnutá v pôvodnej kúpnej zmluve. Kupujúci má nárok na výšku škody, spočívajúcej v rozdiel medzi cenou tovaru rovnakého druhu (akosti) a cenou dohodnutou v zrušenej zmluve. Škoda je len rozdiel medzi týmito cenami.

Typovo podobná zmluva je **zmluva o predaji podniku**. Túto zmluvu Obchodný zákonník definuje v ustanovení § 476 ods.1 ako zmluvu, kde sa predávajúci zaväzuje previesť na kupujúceho vlastnícke právo k veciam, iným právam a majetkovým hodnotám, ktoré slúžia k prevádzke podniku. Kupujúci sa zaväzuje prevziať všetky záväzky predávajúceho súvisiace s podnikom a zaplatiť kúpnu cenu.

Porušením zmluvnej povinnosti je, ak pri predávaní podniku sú zistené určité vady. Pri predaji podniku sa vykonáva prehliadka vecí, ktoré tvoria súčasť majetku podniku. V prípade, ak sa pri tejto prehliadke zistí vada tovaru, vzniká kupujúcej strane nárok na zľavu z kúpnej ceny (§ 486 ObchZ).

V prípade, ak predaný podnik nie je schopný prevádzky, môže kupujúci miesto zľavy z kúpnej ceny požadovať odstránenie väd. Na tento účel musí kupujúci výslovne (*expressis verbis*) určiť dodatočnú primeranú lehotu. Ak predávajúca strana v tejto dodatočnej lehote tieto vady „neodstráni, alebo je zrejmé, že sú neodstrániteľné, môže kupujúci od zmluvy odstúpiť.“¹⁰⁴ Toto právo kupujúci nemá, ak prevádzkovú nespôsobilosť predaného podniku neoznámí predávajúcemu bez zbytočného odkladu po tom, ako to zistil.

Základnou podmienkou na vznik práva na odstúpenie od zmluvy o predaji podniku je, aby v tejto zmluve bola určená prevádzka podniku, resp. účel výroby podniku. Druhou podmienkou je, že kupujúci musí vykonať explicitný právny úkon určenia primeranej lehoty (§ 486 ods.2 ObchZ). V Obchodnom zákonníku je to formulované slovami „..., ktorú mu kupujúci určí“(primeranú lehotu). Táto právna úprava spresňuje možnosť odstúpenia od zmluvy oproti všeobecnej právnej úprave pri nepodstatnom porušení zmluvy, kde oprávnená strana len poskytne (ponechá plynúť) dodatočnú primeranú lehotu.

Ďalšou možnosťou na odstúpenie od zmluvy o kúpe podniku je podľa ustanovenia § 486 ods.4 ObchZ, a to v prípade, ak kupujúci nenadobudne vlastnícke právo k nehnuteľnosti, ktorá je súčasťou predávaného podniku. Podmienkou však je,

¹⁰⁴ Kopáč, Obchodní kontrakty 2.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.457

že predávajúci túto právnu vadu neodstráni ani v primeranej dodatočnej lehote, kde tiež platí podmienka, že túto lehotu musí kupujúci explicitne určiť.

Ak kupujúci od zmluvy odstúpi, má povinnosť vrátiť kúpený podnik v rovnakom stave. V prípade, že to nie je možné, jeho právo na odstúpenie od zmluvy zaniká (§ 441 ObchZ) s výnimkami v ustanovení § 441 ods.3 a 4 ObchZ. Z „primeranosti“ v ustanovení § 486 ods.2 ObchZ vyplýva, že „právo odstúpiť od zmluvy nie je vylúčené, ak zmeny stavu predaných vecí boli spôsobené bežným používaním týchto vecí v prevádzke podniku (§441 odst.4).“¹⁰⁵ Podnik je v tomto smere živý „organizmus“, ktorý sa v čase vyvíja, čiže vrátenie podniku v rovnakom stave treba podľa môjho názoru vykladať primeraným spôsobom. Podnik v čase od predaja podniku do odstúpenia od zmluvy kupujúcim musí napríklad nakupovať tovar (potrebný na výrobu svojej produkcie) do zásob, alebo naopak, predáva svoje výrobky. Týmto neustálym pohybom tovaru môže vzniknúť veľa záväzkových vzťahov, ktoré sú spojené s podnikom a z tohto dôvodu, podľa môjho názoru, po odstúpení od zmluvy kupujúcim zostanú súčasťou podniku, ktorý prevezme predávajúci. Ďalšie záväzky môžu vzniknúť napr. vtedy, ak podnik spôsobí škodu tretej osobe, alebo naopak tretia osoba spôsobí škodu podniku. Aj v tomto prípade by sa po odstúpení od zmluvy o predaji podniku kupujúcim, mali takto vzniknuté záväzky vrátiť spolu s podnikom predávajúcemu.

Kupujúci po odstúpení od zmluvy o predaji podniku, podnik vráti aj so záväzkami, ktoré súvisia s bežnou prevádzkou, Predávajúci po odstúpení od zmluvy nebude zaviazaný len z tých pohľadávok, ktorými podnik zaviazal kupujúci a vôbec nesúvisia s prevádzkou podniku. Takéto pohľadávky zostávajú na ľarchu kupujúcemu. Po odstúpení od zmluvy o predaji podniku sa veriteľom pohľadávok a dlžníkom prevedených záväzkov sa znova stáva predávajúci. Kupujúci je ale povinný bez zbytočného odkladu oznámiť dlžníkovi, že v dôsledku odstúpenia od zmluvy sa veriteľom opäť stal predávajúci.

Nestotožňujem sa s názorom niektorých autorov, ako napr. „Odstúpením od zmluvy sa stáva predávajúci stranou len tých zmlúv, ktoré existovali v dobe predaja podniku a len v rozsahu týchto zmlúv.“¹⁰⁶ Dôvodom je to, že takýmto výkladom by podľa môjho názoru k neodôvodnenému zúženiu pojmu podnik (ak predmetom

¹⁰⁵ Štenglová, Plíva, Tomsa Obchodní zákoník, Praha, C.H.Beck, 2004, s.1135

¹⁰⁶ Kopáč, Švestka, K některým následkům odstoupení od smlouvy o prodeji podniku, Právní rozhledy č.2, 1997, s.67

prevodu podľa zmluvy bol podnik ako osobitný predmet záväzkového vzťahu, aj predmetom vrátenia po odstúpení od takej zmluvy musí byť podnik, a nie len niektoré zložky tohto podniku, konkrétne tie, ktoré existovali v čase uzatvorenia zmluvy) a okrem toho by tým mohla byť poškodená tretia strana, konajúca v dobrej viere. Napr. dodávateľ by dodal tovar potrebný k výrobe podniku, ale po odstúpení od zmluvy o predaji podniku kupujúcim, by predávajúci odmietol zaplatiť tento tovar z dôvodu, že zaviazaný z tejto pohľadávky je kupujúci, pretože záväzok vznikol v dobe po odovzdaní podniku kupujúcemu (odvolal by sa na ustanovenie § 441 ObchZ). Týmto by sa zhoršila vymáhateľnosť pohľadávky dodávateľom (treťou stranou), lebo kupujúci by mohol namietnuť, že tovar zostal (alebo sa zhodnotil) v podniku, ktorý sa vrátil predávajúcemu.

Ďalším typom zmluvy je **zmluva o kúpe prenajatej veci**. V tejto zmluve si strany dojednávajú, že nájomca je oprávnený kúpiť prenajatú vec. Táto zmluva sa riadi ustanoveniami §§ 489 až 496 ObchZ a musí z nej vyplývať, že kúpu je možné vykonať jednostranným právnym úkonom nájomcu.

Právo odstúpiť od zmluvy v prípade, že vlastnícke právo k prenajatej veci neprešlo na základe kúpnej zmluvy na kupujúceho, je podmienené tým, že „kupujúci poskytol predávajúcemu okolnostiam prípadu primeranú dodatočnú lehotu k odstráneniu tejto právnej vady a predávajúci vadu v tejto lehote neodstránil.“¹⁰⁷ Toto ustanovenie modifikuje všeobecnoprávnu úpravu odstúpenia od zmluvy, lebo aj v tomto prípade musí kupujúci explicitne určiť dodatočnú primeranú lehotu (teda nepostačí poskytnutie lehoty) a malo by sa použiť hlavne pre nehnuteľnosti. Pre nehnuteľnosti sa dá použiť dispozitívne ustanovenie § 446 ObchZ „kupujúci nadobúda vlastnícke právo aj v prípade, keď predávajúci nie je vlastníkom predávaného tovaru...“.

4.3 Odstúpenie od zmluvy pri zmluve o dielo.

Zmluva o dielo je jednou z ďalších, v obchodnej praxi, často používaných zmlúv. Podľa ustanovenia § 536 ObchZ sa v tejto zmluve zaväzuje zhotoviteľ k prevedeniu určitého diela a objednávateľ sa zaväzuje k zaplateniu ceny za jeho prevedenie.

¹⁰⁷ Štenglová, Plíva, Tomsa Obchodní zákoník, Praha, C.H.Beck, 2004, s.1152

Predmetom zmluvy o dielo je vždy zhotovenie stavby, alebo jej časti (§ 536 ods.2 ObchZ). Stavbou sa rozumejú nielen budovy, ale aj iné výsledky stavebnej činnosti.

Objednávateľ má rovnaké práva z väd diela, ako kupujúci z väd tovaru. Podľa § 564 ObchZ môže objednávateľ pri vadách diela použiť primerane §§ 436-441 ObchZ. Pri podstatnom porušení zmluvy je objednávateľ oprávnený požadovať odstránenie väd, primeranú zľavu z ceny alebo odstúpiť od zmluvy. V prípade, ak neoznámí bez zbytočného odkladu, ktorý z uvedených nárokov uplatňuje, má nárok len ako pri nepodstatnom porušení povinnosti.

Pri nepodstatnom porušení zmluvy je to upravené obdobne, ako pri kúpnej zmluve. Objednávateľ nemôže sám odstrániť vady diela čo potvrdzuje aj rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR: „Obchodný zákonník neumožňuje, aby objednávateľ bez dohody so zhotoviteľom sám odstránil alebo nechal odstrániť vady diela. Taký postup je možný len vtedy, ak uplatnil objednávateľ právo na zľavu z ceny, alebo pokiaľ od zmluvy odstúpil.“¹⁰⁸

Ďalšia modifikácia oproti kúpnej zmluve vzniká v prípade zhotovenia nehnuteľnosti. „V týchto prípadoch objednávateľ nie je oprávnený požadovať zhotovenie náhradného diela (§ 564 ObchZ).“¹⁰⁹

Podľa ustanovenia § 564 ObchZ platia primerane §§ 436 až 441 ObchZ, tzn. rovnako ako pri kúpnej zmluve by mal objednávateľ, v prípade odstúpenia od zmluvy o dielo, vrátiť predmet diela. Vo viacerých prípadoch to však nie je možné (napr. zhotovenie stavby, úprava, oprava veci atď.) Z tohto dôvodu zákonodarca upravil možnosť odstúpenia od zmluvy o dielo objednávateľom v ustanovení § 565 ObchZ aj v prípade, ak nevie vrátiť predmet diela. Túto možnosť však objednávateľ stratí, ak vady diela včas neoznámil zhotoviteľovi (§ 565 ObchZ)

Ďalší špecifický dôvod na odstúpenie od zmluvy o dielo je v prípade, ak je cena stanovená rozpočtom. Možnosť odstúpenia od zmluvy je upravená v ustanovení § 547 ods.5 ObchZ, podľa ktorého objednávateľ môže odstúpiť od zmluvy po zvýšení ceny (o viac ako 10%, ak je cena stanovená podľa rozpočtu). Musí to však urobiť bezodkladne. Toto ustanovenie sa použije, ak je vlastníkom diela objednávateľ. Ak bude vlastníkom predmetu diela zhotoviteľ, „pripadá do úvahy použitie ustanovenia §

¹⁰⁸ Rozhodnutie NS ČR, sp.zn. 32Odo631/2002, zo dňa 16.12.2003, zdroj intern. stránka NS ČR

¹⁰⁹ Kopáč, Obchodní kontrakty 2.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.490

543 ods.2 ObchZ.¹¹⁰ To znamená, že objednávateľ je oprávnený požadovať úhradu toho, o čo sa zhotoviteľ obohatil.

Zhotoviteľ má možnosť odstúpiť od zmluvy o dielo z dôvodu omeškania objednávateľa (§ 548 ods.2 ObchZ) a omeškanie nie je z dôvodu vylučujúceho zodpovednosť (§ 374 ObchZ). Zhotoviteľ má v tomto prípade nárok na cenu vecí, ktoré účelne získal a ktoré sa spracovaním stali súčasťou zhotovovanej veci (§ 544 ods.2 ObchZ). Od tejto ceny sa však odpočíta čiastka, „ktorú zhotoviteľ diela ušetril tým, že nepreviedol dielo v celom rozsahu (§ 548 ods.2 ObchZ).“¹¹¹

Ak zistí zhotoviteľ diela skrytú prekážku, môže prevádzanie diela prerušiť a je povinný to bez zbytočného odkladu oznámiť objednávateľovi. V prípade, že sa strany nedohodnú v primeranej lehote na zmene zmluvy, môže ktorákoľvek zo strán od zmluvy odstúpiť (§ 552 ods.1 ObchZ).

Odlíšne právne následky nastávajú v prípade, ak je zhotovovaná vec vo vlastníctve objednávateľa (napr. oprava), alebo ju nie je možné vrátiť zhotoviteľovi. Najčastejšie k tomu dochádza, ak je predmetom diela stavba. Toto potvrdzuje aj rozhodnutie NS ČR „Objednávateľ, ktorý sa stal vlastníkom stavby, nestráca v dôsledku odstúpenia od zmluvy zhotoviteľom, vlastnícke právo ku stavbe.“¹¹² Objednávateľ zostáva vlastníkom stavby bez ohľadu na to, či odstúpil od zmluvy o dielo objednávateľ alebo zhotoviteľ, iba ak by zmluva vlastníctvo k stavbe upravila inak. V tomto smere je tiež dôležité dojednanie strán, pretože napr. v rozhodnutí Najvyššieho súdu ČR sa píše „Odstúpením od zmluvy o dielo, v ktorej bolo medzi stranami dohodnuté, že vlastnícke právo k zhotovovanej veci (v tomto prípade ku stavbe) prejde na objednávateľa až dňom odovzdania a prevzatia diela a zaplatením kúpnej ceny, nemá vplyv na existenciu vlastníckeho práva zhotoviteľa k predmetu diela.“¹¹³ Čiže v tomto prípade vlastníkom zhotovovanej stavby po odstúpení od zmluvy zostáva zhotoviteľ, pretože podľa zmluvy o dielo vlastníctvo stavby prejde na objednávateľa až prevzatím stavby a zaplatením kúpnej ceny.

Následkom odstúpenia od zmluvy zhotoviteľom je povinnosť objednávateľa, vrátiť zhotoviteľovi čiastku, o ktorú sa objednávateľ zhotovovaním veci obohatil (§ 544 ods.1 ObchZ).

¹¹⁰ Štenglová, Plíva, Tomsa Obchodní zákoník, Praha, C.H.Beck, 2004, s.1195

¹¹¹ Kopáč, Obchodní kontrakty 2.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.491

¹¹² Rozhodnutie NS ČR sp.zn. 29Cdo221/2000 zo dňa 31.7.2000, zdroj intern. stránka NS ČR

¹¹³ Rozhodnutie NS ČR sp.zn. 32Odo76/2003 zo dňa 28.5.2003, zdroj intern. stránka NS ČR

4.4 Odstúpenie od zmluvy pri zmluvách o opatrovaní vecí.

Zmluva o uložení vecí (§§ 516-526 ObchZ) je prevzatie záväzku opatrovateľom dočasne a bezplatne opatrovať vec pre uložiteľa v súvislosti s obchodným stykom.

Podľa ustanovenia § 525 ObchZ má opatrovateľ povinnosť výslovne určiť uložiteľovi dodatočnú lehotu k prevzatíu veci, ak je uložiteľ v omeškaní. Ide o špecifický predpoklad na využitie možnosti odstúpenia od zmluvy v prípade, ak uložiteľ neprevezme včas uloženú vec. Ak uložiteľ nesplní svoju povinnosť v dodatočnej lehote, opatrovateľovi vzniká právo na odstúpenie od zmluvy.

Špecifickým účinkom odstúpenia od zmluvy o uložení vecí je, že opatrovateľ je „oprávnený vec na účet uložiteľa predáť alebo na náklady uložiteľa za úplatu uskladniť u tretej osoby.“¹¹⁴ Pred vrátením veci je oprávnený požadovať úhradu nákladov.

Zmluva o skladovaní je zmluva, ktorou sa skladovateľ zaväzuje prevziať vec, aby ju uložil a opatroval a ukladateľ sa zaväzuje, že mu za to zaplatí úhradu, tj. skladné (§ 527 ObchZ).

Špecifické dôvody pre odstúpenie od zmluvy o skladovaní zákonodarca upravil v ustanovení § 534 ods.1 ObchZ. Táto úprava rozširuje možnosť odstúpenia od zmluvy, ktoré je upravené vo všeobecnej úprave pre podstatné porušenie zmluvy. Skladovateľ môže odstúpiť od zmluvy o skladovaní (§ 534 ods.1 ObchZ) z týchto dôvodov:

- 1 ak ukladateľ zatají nebezpečnú povahu veci a ak hrozí z nej skladovateľovi značná škoda.
- 2 ak ukladateľ dlží skladné po dobu najmenej tri mesiace.
- 3 ak hrozí vznik podstatnej škody na uloženej veci, ktorú skladovateľ nemôže odvrátiť.
- 4 ak ukladateľ nevyzdvihne vec po dobe, keď bol skladovateľ povinný vec skladovať.

Špecifickým účinkom je, že skladovateľ môže výslovne určiť ukladateľovi primeranú lehotu k vyzdvihnutiu tovaru s upozornením, že inak vec predá. Po márnom uplynutí tejto primeranej lehoty môže vec predáť vhodným spôsobom na

¹¹⁴ Kopáč, Obchodní kontrakty 2.díl, Praha, Prospektum, 1993, s.472

účet ukladateľa. Výťažok z predaja musí skladovateľ bez zbytočného odkladu vydať ukladateľovi. Od výťažku si môže odpočítať dlžné skladné a náklady, ktoré mu vznikli s predajom.

V prípade hroziacej škody podľa ustanovenia § 534 ods.1 písm. a, c musí „skladovateľ previesť potrebné jemu dostupné opatrenia na odvrátenie škody.“¹¹⁵ Tieto opatrenia na odvrátenie škody bude musieť skladovateľ v prípade potreby osobitne preukázať.

4.5 Odstúpenie od zmluvy pri zmluvách príkazného typu.

Pri **mandátnej, sprostredkovateľskej a komisionárskej zmluve** sa použijú všeobecné ustanovenia o odstúpení od zmluvy (§ 344 a nasl. ObchZ)

Zmluva o obchodnom zastúpení je zmluva, ktorou sa obchodný zástupca zaväzuje, že bude pre zastúpeného vyvíjať činnosť smerujúcu k uzatvoreniu určitého druhu zmlúv a zastúpený sa zaväzuje zaplatiť mu províziu (§ 652 ods.1 ObchZ).

Pre odstúpenie od zmluvy o obchodnom zastúpení platí všeobecná právna úprava s odlišnosťou pre výhradné obchodné zastúpenie. Ustanovenie § 672 ObchZ obsahuje osobitné dôvody na odstúpenie od zmluvy vyplývajúce zo špecifickej povahy výhradného obchodného zastúpenia. Ak zastúpený poruší svoju povinnosť (napr. pred danú oblasť otvorí rovnaký obchod) pri výhradnom obchodnom zastúpení, je obchodný zástupca oprávnený odstúpiť od zmluvy (§ 672 ods.1 ObchZ). V prípade, ak výhradný zástupca vykonáva činnosť pre inú osobu, môže odstúpiť od zmluvy zastúpený (§ 672 ods.2 ObchZ).

Zmluva o kontrolnej činnosti (§ 591 ObchZ) sa odlišuje od iných zmlúv hlavne tým, že činnosť vykonávateľa kontroly sa neuskutočňuje v záujme druhej zmluvnej strany, ale vykonávateľ kontroly je ju povinný previesť nestranným spôsobom. Táto nestrannosť je podstatnou náležitosťou zmluvy a pokiaľ nestrannosť nevyplýva z obsahu zmluvy, má zmluva inú povahu.

Zákon stanoví objednávateľovi rozsiahlejšie oprávnenie pre odstúpenie od zmluvy (§ 598 ObchZ), než vyplýva zo všeobecnej právnej úpravy. Vykonávateľ kontroly má vykonať riadne kontrolu do určitej doby. Ak by túto kontrolu nevykonával riadne, ale ešte neuplynula dojednaná doba, objednávateľ nemôže odstúpiť od

¹¹⁵ Štenglová, Plíva, Tomsa Obchodní zákoník, Praha, C.H.Beck, 2004, s.1182

zmluvy, pretože vykonávateľ kontroly má stále ešte čas na riadne vykonanie kontroly do konca uplynutia dojednanej lehoty. Objednávateľ môže pri vadnom prevedení kontroly odstúpiť od zmluvy bez poskytnutia dodatočnej lehoty vykonávateľovi v prípade, ak už dohodnutá lehota uplynula.

Pri porušení povinnosti vykonať kontrolu včas však platí všeobecná úprava. „Z podstaty kontrolnej činnosti vyplýva, že nevykonanie kontroly včas má často povahu podstatného porušenia zmluvy.“¹¹⁶

4.6 Odstúpenie od zmluvy o úvere.

Právna úprava zmluvy o úvere je v ustanoveniach §§ 497-507 ObchZ. Odstúpenie od úverovej zmluvy je okrem všeobecnej úpravy upravené v §§ 505-507 ObchZ. Tieto ustanovenia upravujú špecifické predpoklady, dôvody a následky odstúpenia od zmluvy o úvere.

Špecifickým dôvodom na odstúpenie veriteľa od zmluvy o úvere je, ak dlžník nezabezpečí v primeranej lehote splnenie svojho záväzku (§ 505 ObchZ). Táto lehota začína plynúť od doby, keď zaniklo (prípadne sa zhoršilo) zabezpečenie splnenia záväzku. Po odstúpení od zmluvy dlžník nie je oprávnený čerpať úver, ktorý doposiaľ nevyužil. Veriteľ je oprávnený požadovať, aby mu dlžník vrátil peňažné prostriedky spolu s úrokmi.

Dôležitou otázkou bude, či dôsledkom odstúpenia od zmluvy, zanikne aj zabezpečenie pohľadávky. Zmluvná pokuta podľa ustanovenia § 302 ObchZ nezaniká. Odstúpením od zmluvy o úvere pohľadávka veriteľa na vrátenie dlžného úveru s úrokmi nezaniká. Pochybnosti o zániku zabezpečenia (záložného práva) pohľadávky po odstúpení od zmluvy o úvere boli odstránené zákonom 317/2001, ktorý novelizoval Občiansky zákonník. Preto s účinnosťou od 1.1.2001 je nepochybné, že zabezpečenie záložným právom alebo ručením sa vzťahuje nielen na splnenie povinnosti dlžníka z úverovej zmluvy samotnej, ale „tiež na splnení povinnosti dlžníka vrátiť dlžnú čiastku s úrokmi v prípade, že veriteľ od zmluvy odstúpil.“¹¹⁷ Potvrdzujú to aj ustanovenia §§ 505, 506, 507 ObchZ, podľa ktorých odstúpenie veriteľa od zmluvy nemá vplyv na zabezpečenie záväzkov z tejto zmluvy.

¹¹⁶ Kopáč, Obchodní kontrakty 2.díl, Praha, Prospektrum, 1993, s.510

¹¹⁷ Štenglová, Plíva, Tomsa Obchodní zákoník, Praha, C.H.Beck, 2004, s.1164

Ďalším dôvodom, na základe ktorého vznikne veriteľovi právo na odstúpenie od zmluvy je, ak dlžník použije poskytnuté prostriedky na iný účel, ako bol dohodnutý v zmluve, alebo je použitie týchto peňažných prostriedkov k dohodnutému účelu nemožné. Z toho vyplýva, že v zmluve musí byť uvedený účel použitia poskytnutých prostriedkov, v opačnom prípade by sa toto ustanovenie (§ 507 ObchZ) nemohlo použiť na odstúpenie od zmluvy o úvere. Veriteľ môže požadovať od dlžníka, aby bez zbytočného odkladu vrátil použité peňažné prostriedky spolu s úrokmi (§ 507 ObchZ).

Právo veriteľa na odstúpenie od zmluvy o úvere vznikne tiež vtedy, ak je dlžník v omeškaní s vrátením viacej ako dvoch splátok alebo jednou splátkou po dobu dlhšiu ako tri mesiace (§ 506 ObchZ). V takom prípade je veriteľ oprávnený od zmluvy odstúpiť a požadovať, aby dlžník vrátil dlžnú čiastku aj s úrokmi. Môže vzniknúť otázka, či má ísť o po sebe nasledujúce splátky. Podľa môjho názoru môže ísť o akékoľvek tri splátky. Túto úpravu je „treba považovať za konkretizáciu podmienok možnosti odstúpiť od zmluvy z dôvodu omeškania dlžníka.“¹¹⁸ Preto odstúpenie od zmluvy z dôvodu omeškania za iných podmienok, neprichádza na základe zákona pri zmluve o úvere do úvahy.

V prípade, že veriteľ využije svoje právo od zmluvy o úvere odstúpiť, má právo požadovať, aby mu dlžník vrátil dlžnú čiastku a úroky z omeškania do doby vrátenia peňažných prostriedkov. Veriteľovi vznikne okrem nároku na dohodnutý úrok aj nárok na zvýšenie úrokovej sadzby (§ 369 ObchZ). V tomto duchu rozhodol aj Najvyšší súd ČR „ Ak došlo k platnému odstúpeniu od zmluvy, stal sa tým okamžikom splatný celý dlh a premlčanie začalo bežať ohľadne celej čiastky.“¹¹⁹

4.7 Ostatné pomenované zmluvy

Pri zmluvách o preprave vecí, o nájme dopravného prostriedku, o prevádzke dopravného prostriedku, zasielateľskej, o otvorení akreditívu, o inkase, o bankovom uložení vecí, o bežnom účte a o vkladovom účte, môže oprávnená strana odstúpiť od zmluvy podľa ustanovení §§ 344 a nasl. ObchZ.

¹¹⁸ Plíva, Právní problematika úvěrové smlouvy. Obchodní právo 12, 1998, s.11

¹¹⁹ Rozhodnutie NS ČR sp.zn. Rc29Cdo151/2001 zo dňa 4.12.2001, zdroj intern. stránka NS ČR

4.8 Odstúpenie od zmluvy v prípade vyhlásenia konkurzu.

Odstúpenie od zmluvy oprávnenou stranou v prípade, ak je na povinnú stranu vyhlásený konkurz (§ 326 ods.2 ObchZ) som zaradil do tejto časti mojej práce, lebo vyhlásenie konkurzu neznamena predpoklad porušenia zmluvy povinnou stranou. Vyhlásenie konkurzu je len dôvodom na odstúpenie od zmluvy, lebo oprávnená strana môže mať odôvodnené obavy o splnení záväzku povinnou stranou, čiže sa dostala bez svojho zavinenia do určitej neistoty, ktorej sa môže zbaviť odstúpením od zmluvy.

V prípade vyhlásenia konkurzu môže vzniknúť právo na odstúpenie od zmluvy z dvoch pohľadov. Obchodný zákonník upravuje možnosť odstúpenia od zmluvy v prípade vyhlásenia konkurzu z pohľadu strany, voči ktorej nebol vyhlásený konkurz (tzn. do konkurzu sa dostala druhá zmluvná strana). Druhý pohľad upravuje Insolvenčný zákon (IZ), kde má možnosť odstúpiť od zmluvy insolvenčný správca (predtým správca konkurznej podstaty), tj. osoba, ktorá nadobudla postavenie úpadcu.

Obchodný zákonník v ustanovení § 326 ods.2 ObchZ upravuje možnosť odstúpenia od zmluvy stranou, ktorá ešte len má plniť, ak je na majetok druhej strany vyhlásený konkurz. Toto právo na odstúpenie od zmluvy oprávnená strana môže využiť, ale aj nemusí. V prípade, ak ho využije, nemusí poskytnúť dodatočnú lehotu na zabezpečenie plnenia.

Insolvenčný správca má možnosť sa po vyhlásení konkurzu rozhodnúť či odstúpi od zmluvy, alebo môže zmluvu splniť miesto dlžníka a žiadať plnenie od druhej strany. V prípade, ak sa insolvenčný správca nevyjadrí do 15 dní od vyhlásenia konkurzu, platí právna domnienka, že od zmluvy odstúpil (§ 253 ods.2 IZ). V tom prípade druhá strana môže uplatňovať náhradu tým spôsobenej škody prihláškou pohľadávky. Ak by mal druhý účastník zmluvy plniť ako prvý, môže odmietnuť plnenie a požadovať dostatočné zabezpečenie plnenia záväzku (§ 253 ods.3 IZ).

Slovenská právna úprava odstúpenia od zmluvy v zákone o konkurze a reštrukturalizácii (ZkaR) je odlišná od českej právnej úpravy, keďže nedáva správcovi konkurznej podstaty neobmedzené právo od zmluvy odstúpiť a neupravuje

ani právnu domnienku odstúpenia od zmluvy v prípade, ak sa insolvenčný správca nevyjadrí do 15 dní.

Slovenský Zákon o konkurze a reštrukturalizácii dáva obidvom zmluvným stranám možnosť odstúpiť od zmluvy, len ak obidve zmluvné strany nesplnili záväzok alebo ho splnili len čiastočne (§ 45 ods.3 ZkaR). Ak však zmluvu o vzájomnom plnení splnila len jedna zmluvná strana, má právo odstúpiť od zmluvy len táto zmluvná strana (u úpadcu je oprávnenou osobou správca), a to v rozsahu druhou stranou nesplnených záväzkov zo zmluvy (§ 45 ods. 1 a 2 ZKaR).

V slovenskom zákone (ZkaR) je upravené aj tzv. reštrukturalizačné konanie. Po rozhodnutí súdu o začatí reštrukturalizačného konania druhá strana stráca právo na odstúpenie od zmluvy, resp. odstúpenie od zmluvy sa stane neúčinným (§ 114 ods.1 písm.d) ZKaR).

V prípade, že zmluvná strana ešte pred vyhlásením konkurzu plnila voči úpadcovi, môže sa táto zmluvná strana domáhať plnenia len v rámci konkurzného konania (v slovenskej úprave môže v konkurze uplatniť nárok len prihláškou ako podmienenú pohľadávku).

Odlišná je úprava zmlúv, ktoré uzavrel insolvenčný správca po vyhlásení konkurzu. Tieto zmluvy podliehajú rovnakej úprave, ako zmluvy bez vyhlásenia konkurzu. Pohľadávky, ktoré vznikli po rozhodnutí o úpadku a insolvenčný správca od nich odstúpil, sa stávajú pohľadávkami proti podstate (§ 168 ods.2 písm.h IZ), čiže majú výhodnejšie postavenie ako ostatné pohľadávky.

Záver.

V mojej práci som sa snažil vypracovať komplexný pohľad na právny inštitút odstúpenia od zmluvy. Porovnal som ho aj z ďalšími inštitútmi zániku záväzkových vzťahov. Čiastočne som sa venoval aj odstúpeniu od zmluvy v občianskom práve, ale len z cieľom porovnania z obchodným právom.

Hlavným cieľom záväzkových vzťahov je ich splnenie. Obchodné právo ale musí riešiť aj prípady, ak sú porušené záväzkové vzťahy, prípadne ak nie je možné splniť záväzok. Právna úprava dôvodov zániku obchodných záväzkov je podľa môjho názoru dostatočne komplexná, prirodzene nadväzujúca na občiansko-právnu úpravu, na druhej strane poskytuje dostatočnú voľnosť pre účastníkov záväzkových právnych vzťahov. Každý zo subjektov záväzkových vzťahov disponuje aj s možnosťou upraviť si odstúpenie od zmluvy. Táto úprava odstúpenia od zmluvy môže byť pre každú zo strán rozdielna, alebo asymetrická.

Pri vypracovávaní mojej práce som čerpal aj zo slovenskej literatúry, z dôvodu, že slovenská právna úprava je prakticky totožná, keďže vychádza z Obchodného zákonníka, ktorý bol prijatý ešte v čase federácie a táto časť záväzkových vzťahov nebola podstatným spôsobom novelizovaná. Aj to svedčí o vysokej kvalite úpravy tejto časti zmluvných vzťahov.

Vzhľadom na to, že ešte nemám žiadnu právnu prax, nedovolil som si túto prácu ťažiskovo postaviť na vlastných právno-teoretických záveroch, skôr som vychádzal z právnych názorov osvedčených právnických autorít.

Zmyslom a mojím zámerom pri vypracovávaní tejto práce bolo teda skôr pomenovanie a právna analýza všeobecnej úpravy odstúpenia od zmluva a špeciálnej úpravy odstúpenia od zmluvy pri jednotlivých zmluvných typoch. Môžem len veriť, že sa mi takýto zámer aj podarilo zrealizovať.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY.

- 1 Knappová Marta, Švestka Jiří a kol. Občanské právo hmotné. Svazek I, II Praha, ASPI Publishing, s.r.o., 1997
- 2 Kopáč Ludvík OBCHODNÍ KONTRAKTY I. a II. díl. Praha, Prospektrum, 1993
- 3 Kopáč Ludvík, Švestka Jiří Nad některými otázkami odstoupení od smlouvy podle obchodního zákonníku, Praha, Právní rozhledy, 1995
- 4 Tomsa M. Odstoupení od smlouvy v obchodních vztazích, Obchodní právo č.12/1999
- 5 Kopáč Ludvík, Švestka Jiří K některým následkům odstoupení od smlouvy o prodeji podniku, Právní rozhledy č.2/1997
- 6 Pelikánová Irena a kol. Obchodní právo I a II díl, Praha, ASPI Publishing, s.r.o., 2003
- 7 Pelikánová Irena Zánik obchodních závazků splněním, Praha, Právní praxe v podnikání, 1995
- 8 Suchoža Jozef a kol. Obchodný zákonník a súvisiace predpisy. Komentár. Bratislava, EUROUNION spol. s r.o., 2003
- 9 Faldyna František a kol. Obchodní zákoník s komentářem I. a II. díl., Praha, CODEX, 2000
- 10 Eliáš Karel, Následná nemožnost plnění se zřetelem k obchodním závazkům, Praha, Právo v podnikatelské praxi, 1995
- 11 Knapp V. a kol., Československé občanské právo svazek 1, Praha, Orbis, 1974
- 12 Pelikánová Irena Komentář k obchodnímu zákonníku 3.díl, Praha, Linde, 1996
- 13 Plíva, Tomsa, Obchodný zákoník, Praha, C.H.Beck, 2004
- 14 Eliáš a kol., Kurs obchodního práva, obch. záv.- 3. vyd., Praha, C.H.Beck, 2002
- 15 Ovečková O., Obchodný zákonník komentár, Bratislava, Iura Edition, 2005
- 16 Štenglová I., Přehled judik. ve věcech obch. vztahů, Praha, Judikatura, 2003
- 17 Weinhold, Promlčení a prekluze v obch. závazk. vztazích, Praha, C.H.Beck, 2002
- 18 Giese, Dušek a kol., Zajištění závazků v ČR – 2.vyd, Praha, C.H.Beck, 2003
- 19 Jakubovič D., Závazkové vztahy a zabezpečovacie právne inštitúty v obch. práve, Bratislava, VESA SAV, 2004

- 20 Marek, Obchodněprávní smlouvy, Brno, Juridica, 2001
- 21 Faldyna, Obchodní právo, Praha, ASPI, 2005
- 22 Eliáš a kol., Obchodný zákoník, Praha, Linde, 2004
- 23 Pelikánová I., Komentář k Obchodnímu zákoníku, Praha, Linde, 1998
- 24 Plíva S., Právní problematika úvěrové smlouvy, Obchodní právo 12, 1998
- 25 Plíva S., Odstoupení od smlouvy o úvěru a zajištění závazku, Právo a podnikání 10, 1997
- 26 Fiala J., Zastavení cizí věci a osud zástavního práva po odstoupení od smlouvy, Právní rozhledy 1, 2003
- 27 Vích J., K problematice odstoupení od smlouvy, jejímž předmětem jsou dodávky investičních celků, Právní praxe v podnikání 7-8, 1998